

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
ETKİNLİKLERİN UYGULANMASINDA
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER Seval HALLAÇ

ELAZIĞ-2011

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİMDALI**

**6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ETKİNLİKLERİN
UYGULANMASINDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER

HAZIRLAYAN
Seval HALLAÇ

ELAZİĞ
2011

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİMDALI

6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE
ETKİNLİKLERİN UYGULANMASINDA ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ

(Adıyaman İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Yrd. Doç. Dr. Feyzullah EZER

Seval HALLAÇ

Jürimiz, ... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../201... tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek lisans Tezi

**6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ETKİNLİKLERİN
UYGULANMASINDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

(Adıyaman İli Örneği)

Seval HALLAÇ

**Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı**

ELAZIĞ – 2009, Sayfa: X+87

Bu araştırmada 6.sınıf sosyal bilgiler dersinde etkinliklerin uygulanmasında öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2004 yılından itibaren uygulanmaya başlayan yapılandırmacı sistemde, sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin kullandıkları etkinlikler ile öğrencilerin derste daha aktif olmaları, kendilerini geliştirebilmeleri, üst düzey becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Dolayısıyla yapılandırmacı sistemdeki etkinliklerde bu becerilerin kazandırılması önemli bir role sahiptir. Hatta bu yüzden Milli Eğitim Bakanlığı etkinliklere önemli bir yer vererek ders kitabının yanında ayrıca bir çalışma kitabı hazırlatmıştır.

Bu araştırmada, etkinliklerin uygulanıp uygulanmadığı, uygulama esnasında varsa karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmada nicel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Adıyaman ilindeki sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Tarama yöntemini kullandığım bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket ve tutum ölçeği uygulanmıştır.

Bu araştırmada öğretmenler; ders saatinin ve araç-gereçlerin yetersizliğinden dolayı etkinlikleri yeterli düzeyde uygulamadıklarını belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Yapılandırmacılık, Etkinlikler

ABSTRACT

Master Thesis

**THE EVALUATION OF THE OPINIONS OF THE 6TH GRADE TEACHERS IN
THE APPLICATION OF SOCIAL SCIENCES CLASS ACTIVITIES
(The example of Adıyaman province)**

**Seval HALLAÇ
The University Of Firat
The Institute Of Social Science
Department of Elementary Education
The Discipline of The Social Sciences Teachins**

Elazığ 2011:X+89

The purpose of this study is the evaluation of the opinions of the 6th grade teachers in the application of social sciences class activities.

Since 2004, a constructive system has been in use in social science education classes which aims to implement more hands-on activities, make students more active in the class, improve themselves, and developing student's high-level skills.

Therefore gaining these skills by the student in the activities of this constructive system has a significant role. For that matter, the ministry of education has issued a separate workbook to further improve this area.

In this study we have investigated whether these activities were implemented or not and whether any problems associated with the implementation of these activities have arisen. And if so the evaluations of these problems according to the teachers' point of view are given.

In this study, quantitative research model has been used. The sample of the research consists of social science teachers in the province of Adıyaman. They filled out questionnaires prepared for this study and as post-processing method quantitative attitude scale is used.

The teachers stated that because of lack of necessary tools and time, these activities could not be implemented effectively.

Key Words: Social science, Constructivist, Activities

İÇİNDEKİLER

ONAY	I
ÖZET	II
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ ALAN YAZINI.....	5
2.1. Kavramlar	5
2.1.1 Sosyalleşme	5
2.1.2. Toplum	6
2.1.3. Eğitim	7
2.1.4. Etkinlikler	8
2.1.5. Performans Ödevleri	8
2.1.6. Projeler	9
2.1.7. Yaratıcılık	11
2.1.8. İletişim.....	13
2.2. Sosyal Bilgilerin Temelleri	15
2.2.1. Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi	15
2.2.2. Disiplinler Arası Yaklaşım Olarak Sosyal Bilgiler.....	18
2.2.3. Çevre ve Toplumun İncelenmesi Açısından Sosyal Bilgiler.....	19
2.2.4. Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü	20
2.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Öğretmen.....	22
2.2.6. Sosyal Bilgiler Ve Öğretmen Tutumları	26

2.2.7. Yeni Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri.....	26
2.2.8. Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Hiyerarşisi	31
2.2.9. 1968 Sosyal Bilgiler Programı İle 2005 Sosyal Bilgiler Programının Karşılaştırılması.....	32
2.2.10. Sosyal Bilgilerin Geleneği.....	34
2.2.11. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapılandırmacı Kuram.....	37
2.2.12. Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Çağdaş Eğilimler	39
2.2.13. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Programının ve Etkinliklerinin İçeriği.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	42
3.1. Araştırmanın Modeli.....	42
3.2. Evren Örneklem.....	42
3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	42
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	45
4.1. Çalışmaya Katılanların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	45
4.1.1 Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları.....	45
4.1.2. Katılımcıların Okutulan Sınıflara Göre Dağılımları.....	45
4.1.3. Katılımcıların Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları.....	45
4.1.4. Katılımcıların Mezun Olunan Programa Göre Dağılımları.....	46
4.1.5. Katılımcıların Mezun Olunan Program Kademelerine Göre Dağılımları.....	46
4.2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Frekans Ve Yüzdelerle Dağılımına Yönelik Bulgular ve Yorumları.....	47
4.2.1. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerle Dağılımları İlişkin Görüşleri.....	47
4.2.2. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerle Dağılımları İlişkin Görüşleri.....	48
4.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerle Dağılımları İlişkin Görüşleri.....	49
4.2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerle Dağılımları İlişkin Görüşleri.....	50

4.2.5. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları İlişkin Görüşleri	51
4.2.6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Çeşitli Değişkelere Göre Dağılımına Yönelik Bulgular ve Yorumları	52

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
5.1. Sonuçlar	62
5.2. Öneriler	65
EKLER.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	87

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Sosyal Bilgiler Ders Becerileri.....	27
Tablo 2.2. Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerler Şunlardır	28
Tablo 4.1. Cinsiyetlerin Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	45
Tablo 4.2. Okutulan Sınıfların Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	45
Tablo 4.3. Meslekteki Kıdemlerin Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	45
Tablo 4.4. Mezun Olunan Programın Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	46
Tablo 4.5. Mezun Olunan Program Kademelerinin Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	46
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	47
Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	48
Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	49
Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	50
Tablo 4.10. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdelerik Dağılımları.....	51
Tablo 4.11. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	53
Tablo 4.12: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Okutulan Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı	54
Tablo 4.13. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Kıdem Değişkenine Göre Dağılımı	56
Tablo 4.14. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Mezun Olunan Program Değişkenine Göre Dağılımı	58
Tablo 4.15. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin En Son Mezun Olunan Öğretim Kademesi Değişkenine Göre Dağılımı	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Etkili iletişimin öğeleri 13

ÖNSÖZ

Bu araştırma 2009-2010 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanan 6.sınıf yeni sosyal bilgiler programında yer alan etkinliklerin uygulanmasında, öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik öğretmen görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bir ürün olarak ortaya koyulması aşamasında pek çok kişinin katkıları olmuştur. Bu araştırmanın fikir olarak ortaya koyulmasında bana destek olan ve araştırmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen danışmanım Sayın Yard Doç. Dr. Feyzullah EZER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın konusunun ortaya atılmasında değerli fikirlerini esirgemeyen Sayın Yard. Doç. Dr. Bahadır KÖKSALAN'a ve Doç Dr. Sayın Zafer ÇAKMAK'a çok teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında yardımını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Burhan AKPINAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansa başladığım günden itibaren benden desteğini esirgemeyen ve kendimi geliştirmem için beni her şekilde yönlendiren ayrıca anket geliştirme sırasında değerli fikirleriyle desteğini benden esirgemeyen ve benim akademik hayatım boyunca örnek alacağım değerli hocam Yard. Doç Dr Sayın Yasin DOĞAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin spss kısmında desteğini esirgemeyen sonsuz sabrıyla yardım eden değerli hocam Sayın Yard Doç. Dr. İmam Bakır Arabacıya teşekkür ederim.

Özellikle bu son aşamada bana destek veren Sayın Yard. Doç. Dr Sayın Tülay Yıldız'a ayrıca minnettarlığımı bildirmek istiyorum.

Ayrıca tezimin her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Arif YILDIRIM'a ve Seher TAN BADEM'e çok teşekkür ederim.

Anketleri uygulayan Adıyaman ilindeki sosyal bilgiler öğretmenlerine gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür ederim.

Son olarak doğduğum günden itibaren hayatımın her her döneminde bana her türlü destek veren sevgili babama, anneme ve kardeşlerime sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Seval HALLAÇ

Elazığ-2011

KISALTMALAR LİSTESİ

NEAC : Ulusal eğitim derneği komisyonu

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Akt : Aktarma

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Devletin bireylerine kazandırmayı hedeflediği amaçlar eğitim konusunda izleyecekleri politika ile belirlenmektedir. Gelişmiş toplumların devlet politikaları incelendiğinde eğitim için ayrılmış bütçelerin milli hâsılanın büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Gelişmiş toplumların uzun süre içinde sonuç alabileceği eğitim alanına yatırım yapması; eğitimin, gelişme açısından önemini göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin yöneticileri devletlerinin izleyeceği politikayı taze beyinlere isleyebilirlerse ilerleyen dönemde aynı amaç için çalışacak insan sayısını artıracaklardır, bu da uzun sürecek ama kalıcı bir çözüm yolu olan eğitimle gerçekleştirilebilmektedir. Devletin önemli mevkilerine görevlendirilecek şahısların devletin varlığı için hareket etmeleri ve konulan politikaya uygun davranabilmeleri için onlara bu bilincin kazandırılması gerekmektedir.

İlköğretim, öğrencilerin hayatları boyunca alacakları eğitimin temellerini oluşturmakta ve öğrencilerin kişiliklerinin oluşması konusunda da önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında eğitim içerisinde ilköğretimin daha önemli olacağı vurgulanabilir. Söz konusu durumun uygulanabilmesi; bireylerin toplumun bir vatandaşı olduklarını öğretmek ve onlara toplumsal yaşamla ilgili becerileri kazandırmaya yarayan Sosyal Bilgiler dersi ile mümkün olmaktadır(Kamber, 2007; 1).

Sosyal Bilgileri yalnızca tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmek yanlıştır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersinde çocuklar çevrelerini, insanları, insanların birbirleriyle ilişkilerini, bu ilişkilerin dünü ve bugününü görerek normal gelişim içinde yaşamasını öğrenirler(Akar, 2001).

Sosyal Bilgiler dersi de dâhil olmak üzere tüm dersler eğitim politikalarının hayata geçirilebilmesi için belli bir program dâhilinde gerçekleştirilir. Bu program, bir eğitim kurumunun amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik faaliyetleri kapsar. Türkiye’de eğitim programı hazırlama işi Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yürütülmektedir. Kurul içerisinde çalışan uzmanlar programı, her şeyin kendisini yenilediği gelişen dünyaya uyarlamak için sürekli çalışmaktadırlar. Eğitim programının, devletlerin temel direklerinden biri olduğu düşünülürse çağa ayak uydurma konusunda durağan olması beklenemez. Ülkemizde de farklı yıllarda bu değişim sebebiyle farklı program uygulamalarına gidilmiştir.

Programın yenilenmesiyle eksik kalan yanların ya da oturmamış kısımların olması çok normaldir. Daha iyinin elde edilebilmesi ve eksiklerin giderilebilmesi için programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerine ihtiyaç vardır. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinin alınması ve bu doğrultuda program üzerinde gerekli düzeltmelerin yapılması eğitimin kalitesinin artırılması bakımından gereklidir(Kamber, 2007; 1).

Eğitim programının devletlerin temel direklerinden biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda programın geliştirilmesi ve değerlendirilmesi hakkında araştırma yapmanın ne kadar gerekli olduğu anlaşılacaktır. Programın kendini yenileme çalışmaları içersinde programcıların daha iyiyi sunabilmeleri için değerlendirme çalışmalarına devam edilmelidir. Çünkü azami başarıyı sağlayacak en iyi ve en son program yoktur (Öztürk, 2006).

1.1. Problem Durumu

Program, kurumun amacını belirlemesini ve belirlenen amaçlara ulaşmasını sağlar. Eğitimde de programın önemli bir yeri vardır. Eğitim sistemi içindeki amaca ne kadar yaklaşıldığının, amacın ne kadarının gerçekleştirildiğinin tespit edilmesinde program önemli bir yere sahiptir. Program bu kadar önemli olmasına rağmen günümüzde programla ilgili bazı problemler vardır. Her geçen gün eğitim alanında yeni uygulamalar ortaya çıkmakta, eğitim-öğretim yaklaşımlarında değişiklikler olmaktadır. Bu gelişmeler ülkemizdeki eğitimi de önemli ölçüde etkilemektedir. Bu değişimden 2005–2006 döneminde ilköğretim okullarında uygulanacak eğitim programı da nasibini almış ve yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yenilenmiştir. Sosyal Bilgiler Programı da sistem içersinde ilköğretim okullarındaki programlardan birisidir. Sosyal Bilgiler Programının uygulanan diğer eğitim programlarıyla benzer özellikleri olabileceği gibi branştan kaynaklanan farklı sıkıntıları da bulunabilir. Ancak ülkemizde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır.

Bu araştırma bu alandaki boşluğu doldurmaya katkıda bulunmak için yapılmıştır. Araştırmada 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki etkinliklerin yeni anlayışı ne kadar yansıttığı ve bu etkinliklerin ne kadarının uygulanabildiği öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler öğretmenlerin yeni program hakkındaki düşünceleri, yeni programın uygulanabilirliği ve yapılandırmacı Sosyal Bilgiler etkinliklerinin gerçekleşip gerçekleşmediği şeklinde sınıflandırılmıştır.

Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerlendirmelerinin cinsiyet, okuttuğu sınıflar, kıdem, mezun olduğu program, yeni programla ilgili bilgilenme ihtiyacının nasıl giderildiği, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı açısından en yüklü ve öğrenciye en ağır geldiğine inandığınız sınıf programı hangisi olduğu ve Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin öğrenmekte zorlandığı ünite veya ünitelerin hangileri olduğu, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde uygulanan yöntem ve tekniklerin kullanma sıklığı, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan ders araç gereçlerinin kullanılma sıklığı araştırılmıştır.

Araştırmada örneklem olarak Adıyaman ili Merkez sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmakta olan 6. sınıfları okutan 100 öğretmen alınmıştır. Örneklem olarak alınan öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersi etkinlikleri ve yapılandırmacı yaklaşıma ilişkin soruları içeren anketler sunulmuştur. Anket sonuçları değerlendirilmiş ve problem cümleleri ile karşılaştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma özelde Adıyaman ili örnek alınarak genel bir sonuca varabilmek için sosyal bilgiler ders müfredatında yapılandırmacı yaklaşımın ne düzeyde uygulandığı ve gerçekleştiğini belirlemek açısından önemlidir.

Elde edilen sonuç ve önerilerin İlköğretim okullarında okutulan bu dersin amaçlarına ulaşmasında yararlı olacağı beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 6. Sınıf sosyal bilgiler dersindeki etkinliklerin uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Alt Amaçlar:

1. Bu araştırmanın genel amacı öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde etkinlik uygulamalarına yönelik görüşlerini belirtmektir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlik uygulamalarına yönelik görüşleri arasında; a) cinsiyet b) mezun olunan bölüm c) kıdem ve en son olarak da mezun olunan öğretim kademesi değişkenlerine göre anlamlı bir fark var mıdır?

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın konusundaki varsayımlar detaylı olarak dile getirilmiş ve yanıt almak istediğimiz her soru ve cevabı kapsayacak şekilde olmasına dikkat edilmiştir. Öncelikle kuramsal yaklaşımı oluşturacak bilimsel materyallerle ilgili varsayımla başlanmış ardından da ağırlıklı olarak ankete katılanlar ile ilgili varsayımlara geçilmiştir. Derin bir ön düşünce süzgecinden geçirilen çalışmada su varsayımların kurgulanabileceği tespit edilmiştir

- 1- Kullanılan kaynaklar bilimsel nitelikte ve güncel veriler içermektedir
- 2- Öğretmenler etkinlikleri uygulatabilecek mesleki tecrübeye sahiptir
- 3- Öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri, sosyal bilgiler müfredat programına bakışlarının farklılaşmasında önemli bir faktördür.
- 4- Öğretmenler, mezuniyet ve alanları, onların sosyal bilgiler müfredat programı ile ilgili yaklaşımlarının kurgulanmasında önemli bir faktördür.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen bulgular 2009- 2010 öğretim yılında Adıyaman ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin anket sorularına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLGİLİ ALAN YAZINI

2.1. Kavramlar

2.1.1 Sosyalleşme

Sosyalleşme insanoğlunun, toplumun bir üyesi haline gelmesidir. Ailesinin, akraba ve komşuluk düzeyinin, şehir ve köyünün ve nihayet ulusunun bir parçası olduğunu öğrenmesidir (Kağıtçıbaşı, 1998:245).

Sosyalleşme, bir ferden herhangi bir grup faaliyetine katılması, katıldığı grup içerisinde kendinden beklenen uygun rol ve ilgili normlardan haberdar olması, bu normlara göre davranışların düzenlemesidir. (Bayrakçı, 2007: 8; Karaman, 2002: 72). Sosyalleşme, genç bir kişinin, yetişkin çevresinin normları ve değerlerine uygun davranış biçimlerini kabul etme sürecidir (Doğan, 1994:13). Sosyalleşme bir anlamda, ferden içinde yaşadığı toplumun kültürünü davranışlarına katmasıdır. Diğer bir anlamda ise, bireyin toplum hayatına hazırlanma sürecidir (Karabulut, 1997:18-22).

İlter Turan'a göre sosyalleşme "Kişinin toplumda ya da toplumun alt birimlerinde yürürlükte olan değer yargılarını, davranış kurallarını öğrenmesi sürecidir" (Doğan, 1994:14). Türker Alkan'ın tanımı ise; "Toplumdaki değerlerin, inançların, davranışların birey tarafından benimsenmesi sürecidir" (Doğan, 1994:14) şeklinde aktararak, bireylerin toplumun kabul gördüğü davranış biçimlerini öğrenip sergileme süreci olarak değerlendirilmiştir.

Sosyalleşme, bireyin toplumda yerini alması, toplumun bir üyesi olması, toplum normlarını öğrenmesi, toplum normlarını kabullenmesi ve özümsemesi, toplumda kabul gören genel davranışları öğrenip sergilemesi, toplumda kendi üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gibi sosyal gereklilikleri öğrenme ve uygulama sürecidir (Bayrakçı: 2007:9).

Sosyalleşme, özünde bir öğrenme olayıdır. Bireyin, içinde bulunduğu grup veya toplum tarafından onaylanan sosyal tutumları, rolleri ve davranışları öğrenmesidir. Birey gruba girdiğinde sosyalleşme süreci yoluyla grubun bir üyesi olur. Sosyalleşme bir anlık olmayıp yaşam boyu süren bir süreçtir. Bu süreç bireyin dünyaya gelişiyle aile içinde başlayıp, çocuğun ilk arkadaşlıkları ile devam eder. Özellikle okula gitme, işe başlama, yeni bir göreve getirilme gibi durumlarda etkin bir şekilde sürer. Sosyalleşme bir anlamda uyumdur, çünkü bireyin içinde bulunduğu toplum veya grubun tutum ve

davranışlarını öğrenip kabullenmesidir (Balci, 2000:5). Aile içerisine bir bebek ve dolayısıyla bir birey olarak giren çocuk, çevresini fark etmeye başladıktan hemen sonra çevresine karşı tepkilerde bulunur. Çevresi genişledikçe çevresi ile olan iletişimi de o oranda artar. Girdiği ilişkiler sonucunda yaşamı ile ilgili temel kural ve normları öğrenerek yine çevresi ile uyumunu gerçekleştirir. Bu sebeple sosyalleşme, “Bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sürecidir” (Karapınar, 1997:17) diye ifade edilebilir.

Birey, içinde bulunduğu veya bulunacağı grup veya toplumun değer ve normlarını öğrenerek o grupta veya toplumda kendisine düşen sosyal rolleri yeterince yerine getirmesini sağlayacak bilgi, görgü, beceri ve alışkanlıklara sahip olması; dolayısıyla ait olduğu toplum veya grubun fonksiyonel bir üyesi haline gelmesi ile birlikte sosyalleşme sürecini tamamlamış sayılır (Karabulut, 1997:18).

Birey toplumun kendisinden beklediği davranışları, toplum içinde bulunduğu süre zarfında öğrenir ve öğrendiği davranışları yine hayatı boyunca sergiler. Bu şekilde hem öğrenme hem de öğrendiklerini uygulama, aynı anda gerçekleşen birbiri içine girmiş iki ayrı durum gibi gözükse de aslında tek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey bu iki durumu birlikte düzenli bir biçimde yürüttüğü zaman gerçek anlamda sosyalleşmiş olur. Denilebilir ki toplum normlarını öğrenip davranışlarına yansıtan bireyler sosyalleşmişlerdir ve buna bağlı olarak toplumun üyesi olmuşlardır. Bu durumun tersi durumlarda ise birey sadece toplumun içerisinde bulunan, kişiliğinin ve benliğinin tam olarak farkında olmayan birisidir (Bayrakçı: 2007:9)

2.1.2. Toplum

Toplum, ortak bir kültüre sahip olan insan topluluğudur (Karapınar, 1997:21). Aynı kültür içerisinde uzun süre yaşayan insanların oluşturduğu birlikler toplumdur.

Toplum, belli anlam, değer ve kurallara sahip olan, belli bir çevrede bu anlam, değer ve kuralları birbirleriyle yaptıkları etkileşimlerde kullanan bilinçli kişi ve kümelerden oluşur (Bayrakci, 2007:10).

Toplum; Uzun süreli var olmanın temel işlevsel gereklerini kendi kaynaklarından alan bir toplumsal sistem (Bayrakci, 2007:10) olarak vasıflandırılmıştır.

“Toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için etkileşen, belli bir coğrafi mekânda yaşayan ve ortak bir kültürü paylaşan pek çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir birlikteliktir. Başka bir deyişle, toplumsal ilişkilerin ağıdır” (Tezcan, 1999: 19). Toplum, grup kavramından farklıdır. Grup sadece toplumun bir parçasıdır. Grup

kişilerden oluşur, toplum ise gruplardan oluşur. İnsanların bir arada olmalarından doğan ilişkiler grupların ortaya çıkmasına yol açar. Gruplar arasındaki ilişkiler daha büyük grupları ve toplumları oluşturmaktadır (Bayrakci, 2007:10).

Toplumun devamlılığını sağlamak için birlikte yaşamının gereği olarak ortaya çıkan normların korunması gerekecektir. Normların korunması aynı zamanda toplumun kendisinin korunmasıdır. Öncelikle normların toplumun gereklerine ve amaçlarına uygun bir şekilde hazırlanması, hazırlanan bu normların toplumun düzenini ve devamlılığını sağlamak için hayata geçirilmesi, bireyler arasında sağlıklı bir iletişim ile mümkündür. Toplumdaki bireylerin sağlıklı bir iletişim geliştirebilmeleri ise doğru şekilde sosyalleşmiş bireyler olmalarıyla mümkün olabilir (Bayrakci, 2007:10).

2.1.3. Eğitim

Eğitim; “Yetişkin nesiller tarafından sosyal hayata hazır olmayan nesiller üzerinde uygulanan bir işlem, ferdi kendi dışındakilerden haberdar eden, asgari müşterekleri kavratın, bunlar üzerinde fikri mutabakat (fikir uygunluğu) sağlayan faaliyettir” (Erkal, 1996:109). Hayati tecrübeler ışığında, bireylerin fiili ve davranışlarında olumlu değişimler ve gelişmeler meydana getirmek için planlanan ve bir program dâhilinde sürdürülen etkinliklerdir(Düzgün, 2005:5).

Eğitim; bulunduğu konumdan maddi ve manevi değerler açısından daha ileri bir toplum geliştirmek amacı ile güncel ve kullanılabilir nitelikteki görüş, bilgi ve becerilerin bilenler tarafından bilmeyenlere kazandırılması, benimsetilmesi ve uygulanması için, okul içinde ve dışında belirli bir plan ve program çerçevesinde bilinçli olarak yürütülen çalışmaların tümüdür (Bayrakci, 2007: 23).

Eğitim, E. Durkheim’e göre yetişmiş neslin henüz yetişmekte olan nesle her türlü fikri ve duyguyu, hatta davranışı aktarmasıdır (Karapınar, 1997:25).

Eğitimcilerin eğitim üzerine varmış oldukları ortak tanım: Bireylerde istenilen davranış değişikliğinin gerçekleştirilmesidir.

Örgün Eğitim; Örgün eğitimin bireyleri iş ve meslek hayatına hazırlama (öğretim) işlevinin yanında, bireyleri topluma hazırlama (eğitim) işlevi de bulunmaktadır. İkinci işlev aynı zamanda öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayarak sağlıklı toplumlar oluşturmayı amaçlamaktadır.

Yaygın Eğitim; örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanmamış olanlara, gittikleri okuldan erken ayrılanlara, örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ya da

mesleklerinde daha yeterli duruma gelmek isteyenlere okul dışında belli bir programa göre uygulanan eğitimidir. Yaygın eğitimin örgün eğitimden ayrılan kısmı ise belirli yaş sınırlamaları ve evrelere ayırmadan ortaya çıkan ihtiyaca göre planlanarak yürütülmesidir. Yaygın eğitim, toplumda örgün eğitimin eksik kalan yanlarını tamamlamak amacı ile düzenlenir demek doğru olacaktır (Bayrakci, 2007;23).

2.1.4. Etkinlikler

Etkinlikler, 2005 eğitim programında etkin bir şekilde yer alan ve hemen diğer derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de öğrencilerin, okulda öğrendikleri konuları anında tekrar etmeleri ve konunun pekiştirilmesi için yapılan, ders kitabı dışında fazla kaynak gerektirmeden yapılan araştırma ve hatırlama çalışmalarıdır. Etkinliklerle öğrencilerin derse aktif olarak katılmaları, konuları yorumlayarak kendi cümleleri ile ifade etmeleri, ders kitabını etkin olarak (inceleyerek) kullanmaları amaçlanmıştır.

Etkinlikler ders anında öğretmen gözetiminde yapılabileceği gibi öğrencilerin etkinlikleri, konuya hazırlanırken veya konuyu pekiştirmek için kendi başlarına çalışırken de yapmaları mümkündür.

Etkinlikler öğrencilerin konuya hakim olmasının yanı sıra yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, el becerilerini geliştirmek, araştırma ruh ve duygularını açığa çıkarmak için de kullanılabilir.

Öğrencilerin etkinlikleri istekli ve doğru bir şekilde yapabilmeleri için, seçilecek etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çekici ve yine öğrencilerin yapabilecekleri düzeyde olması gerekmektedir. Sınıf içerisinde çoklu zekâ kuramına göre her öğrencinin yapabileceği etkinlikler belirlenip gruplar halinde düzenlenmesi, amaçlanan öğrenci gelişmesini olumlu etkileyecektir.

2.1.5. Performans Ödevleri

İlköğretim Kurumlar Yönetmeliği'nin 35. maddesinde “Öğrenciler, bir ders yılının her yarıyılında istedikleri ders veya derslerden bireysel ya da grup çalışması şeklinde en az bir performans ödevi hazırlar.” denilmektedir. Ayrıca performans ödevlerinin öğretmence belirlenen ölçütlere göre değerlendirilmesi ve değerlendirme ölçütlerinin ödev hazırlanmadan önce öğrencilere açıklanması gerekmektedir. Yine ödevler hazırlanırken yararlanılan kaynakların açıkça gösterilmesinin gerektiği belirtilmektedir.

Sosyal Bilgiler derslerinde her konu, ünite veya dönem için, ders kitaplarının yanı sıra yakın çevre ve okul kütüphanesinden yararlanmayı gerektirecek, gerektiğinde canlı kaynaklara başvurmayı öngören araştırma çalışmalarıdır. Performans ödevlerini yapan öğrenciler, alışılmışın dışına çıkarak, kütüphanelere, değişik kurumlara, internet ve kaynak kişilere başvurmak zorunda bırakılmıştır. Bu tür çalışmalar, üzerinde çalışılan konu ve elde edilen sonucun, öğrenci tarafından benimsenmesini sağlayacaktır. Ayrıca aile ve yakın çevrenin haricinde bilgi edinme yolları aradıklarından çocukların kişiliği gelişerek toplum içerisinde sosyalleşmeleri gerçekleşecektir.

Bu tür ödevlerle, öğrencilerin derslerde kazandırılması hedeflenen üst düzey becerilerdeki gelişmelerini günlük yaşamla ilişkilendirerek göstermeleri beklenmektedir.

Performans ödevleri öğrencilerin seviyelerine uygun ve kısa sürelerde tamamlanacak şekilde verilir. Ödevlerde araştırma konuları belirlenirken öğrencilerin fikirleri alınmalıdır. Konuların öğrenciler tarafından yapılabilecek nitelikte olmaları ihmal edilmemelidir. Performans ödevleri öğrenci notlarını etkilediği için çalışmaların bir kısmı sınıfta yapılmalıdır veya yapılan çalışmalar sınıfta ve öğretmen ile paylaşılmalıdır. Bu paylaşım öğrencinin hazırlamış olduğu ödevini sınıfta sunması ile sağlanabilir.

2.1.6. Projeler

“Proje, önceden düşünülmüş ve bütün etkinliklerinin şekilleri saptanmış, belirli zamanda bitirilmesi gereken, bütün halinde bir iş birimi veya iş ünitesidir” (Çalışkan, 2000: 42). Proje yapılmadan önce iyi bir şekilde tasarlanarak çerçevesi çizilmelidir. Araştırma kapsamında nelerin yapılacağı sınırlarının neler olacağı önceden belirlenmeli ve ne kadar zamanda bitirileceği iyi hesaplanmalıdır. Proje tamamlandıktan sonra sunumunun nasıl ve hangi ortamda yapılacağı yine iyi planlanmalı ve çalışmalar o yönde düzenlenmelidir.

Bir çalışmanın proje olabilmesi için konunun çok yönlü olarak ele alınması gerekir (Çalışkan, 2000:42). Ele alının konunun bütün detayları ile değerlendirilmesi ve inceleme konusunu ilgilendirecek bütün ayrıntılar düşünülmelidir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi içinde yer alan proje ödevleri, etkinlikler ve performans ödevlerine göre daha geniş kapsamlı ve daha uzun sürede yapılacak şekilde her ünite, dönem veya eğitim yılı için bir veya en fazla iki tane olmak koşuluyla,

öğrencilerin bir konu veya problem üzerine derinlemesine bir araştırma yapmalarını gerektiren, kütüphanelerde kaynak tarama ve canlı kaynaklarla görüşüp röportajlar yapmaları sonucu yapılan araştırma çalışmalarıdır. Bu konuda İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 35. maddesinde; "Öğrenciler, bir ders yılında istedikleri ders veya derslerden bireysel ya da grup çalışması şeklinde en az bir proje hazırlar." denilmektedir. Yapılan araştırmaların konusunun öğrenciler ile birlikte, öğrencilerin seviyelerine göre belirlenmesi, değerlendirme ölçütlerinin araştırmadan önce belirlenmesi ve öğrencilerin haberdar edilmesi gerekmektedir. Öğrencilerden araştırma sonunda bir sunum yapmaları istenir ve yararlandıkları kaynakların açıkça belirtilmesi gerektiği önceden bildirilir.

Proje çalışması yönteminin amacı, öğrencileri gerçek hayata hazırlamak ve onlara gerçek işleri yaptırarak, bilgiler ve beceriler kazandırmaktır. Proje yöntemi öğrencilerin kişisel ve toplumsal gelişmelerini olumlu yönde değiştirmektedir (Çalışkan, 2000: 42). Öğrenciler proje hazırlarken, etkinlik ve performans çalışmalarında olduğu gibi; araştırma yaparak, kaynaklara ulaşarak, detaylı bilgiler elde ederek, hayatta kullanacağı becerileri kazanmaktadır. Proje, bir anlamda öğrencilere hayatın tatbikatını yapmalarını sağlamaktadır.

Proje yöntemi ile çalışmak, öğrencilere ortaya bir ürün koymanın mutluluğunu yaşatacaktır. Bir şey başardığını gören çocukta, kendine güven artarak daha sonraki yapacağı işlerde motivasyonu artacaktır.

Proje aşamaları:

- 1-Projenin tespit edilmesi,
- 2- Amaçlarının belirlenmesi,
- 3- Proje ile ilgili ön çalışmalar yapılması ve amaçlarının tekrar gözden geçirilmesi,
- 4- Projenin planlanması,
- 5- Çalışmaların sınıfa aktarılması,
- 6- Değerlendirme.

Projenin başarılı bir şekilde hazırlanıp elde edilmek istenen sonuçlara ulaşabilmek için proje aşamaları eksiksiz olarak yerine getirilmelidir. Aşamalardan birinin eksikliği projenin tamamını etkiler.

Proje tabanlı eğitimde yapılacak çalışmalarda takımlar oluşturulabilir. Takım oluşturmak projenin bir aşaması olarak değerlendirilmelidir (Eğitim, 2004:32). Takım

çalışmaları, iş birliği içerisinde çalışma becerilerinin gelişmesini sağlayacaktır. Takımlar oluşturulurken belli ölçütler doğrultusunda yapılması başarıyı artıracaktır. Özellikle yapılacak işlerde iş bölümünü yaparken çoklu zekâ kuramına göre ‘öğrencilerin sahip oldukları zekâ türlerine dikkat edilerek’, mümkün olduğu kadar bir grup içerisinde değişik zekâ gruplarına dâhil öğrenciler bulunmalıdır. Bu şekilde gruplama, yapılacak işleri öğrenciler açısından kolaylaştıracaktır.

Eğitim, Proje tabanlı eğitimin bazı avantajlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

“1- Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini farklı aktivitelerle geliştirir, zenginleştirir.

2- Öğrencilerin kişiliklerini keşfetme imkânı sağlayarak kendilerine güveni destekler.

3- İç motivasyonlarını arttırır ve öğrenmelerini kolaylaştırır, okula ve öğretim metoduna karşı öğrencilerin tutumları olumlu şekilde değişir.

4- Demokratik ilkeleri yerine getirmeyi (problem çözümünde işbirliği yapmayı, başkasının düşüncesini dinlemeyi, katılmayı, toleranslı olmayı, bireysel ve grup arasındaki ilişkileri) öğrenir.

5-Grupla çalışma ve işbirliğine dayalı öğrenme etkinliklerine katılımı sağlar.

6- Öğrencilerin bilgilerini yansıtmaları ve katılımları için çoklu yollar önerir” (Eğitim, 2004: 47).

2.1.7. Yaratıcılık

“Ortaya yeni bir şey çıkaran herhangi bir süreç olarak tarif edilir” (Kasatura, 1998:235). Yaratıcı çalışmanın mutlaka bir sanat ürünü, büyük bir bilimsel buluş niteliğinde olması gerekmez. Kendi potansiyelini en üst noktasına kadar taşıyabilen kişi yaratıcıdır (Kasatura, 1998:235).

Davaslıgil, bazen yaratıcılığın, üstünlükle aynı anlamda kullandığını; bazen onun duygularla ve duyuşsal gelişimle kısıtlandığını; bazen de yaratıcılığın bir üründe ifade bulmasının gereğine ilişkin inançların dile getirildiğini belirtmektedir (Bayrakci, 2007:23).Yapılan tanımda, bir ürün ortaya koymak ve yaratıcılık ortaya konulan ürün ile kıyaslanmaktadır.

Davaslıgil, Clark’ın, yaratıcılığın, üstünlüğün ötesinde zekâyı kullanmanın sonucunda

ortaya çıkan bir şey olduğunu belirttiğini aktarmaktadır (Bayrakci, 2007:23). İnsanın bir şeyler üretmesi, yeni şeyler ortaya çıkarması için çok üstün özelliklere sahip

olmasına gerek yoktur. Mevcut zekâsını kullanarak kendini ve çevresini mutlu edecek alışılmışın dışında bir şeyler başarması da yaratıcılık olarak nitelendirilebilir.

Bireyin, mevcut potansiyelini arttırmak adına yapmış olduğu faaliyetler o kişi için yaratıcılık değeri taşıyabilmektedir. Bulunduğu konum ve kapsamını aşmak veya geliştirmek için, çabaları sonucunda yapmış olduğu yeni davranışlar bile bu anlamda değerlendirilebilir. Bu tür çabalar içinde olan insanın akıl, duygu, düşünme, sentez ve analiz etme yeteneklerinin etkili kullanılması gerekmektedir. Bir insanın ortaya bir ürün koyma, diğer bir deyişle yaratıcı olma isteği onun her şeyden önce kendini ifade etme isteğinden doğmaktadır. Aksi takdirde, kendini ifade etmek istemeyen insanların yaratıcı olması da beklenemez.

Bir bireyin yaratıcı düşünceye sahip olabilmesi için öncelikle benlik duygusunun gelişmiş ve kendine güveninin olması gerekmektedir. Bu duygular ise ev, yakın çevre ve okuldaki yaşantıları sonucunda gerçekleşir.

Yaratıcı düşünmenin dört boyutu bulunmaktadır. Bunlar: Akılcılık; üretilen uygun düşünce sayısıdır. Esneklik; farklı kategorilere giren düşünce üretme yeteneğidir. Özgünlük, eşsiz, rastlanmayan akıllı düşünceler yaratma yeteneğidir. Zenginleştirme ise, düşünceyi tamamlayarak geliştirme, ayrıntılar ekleme yeteneğidir (Bayrakci, 2007:23).

Öğrencilerde yaratıcı düşünceyi geliştirmek için, onlara, yaşam becerileri verilerek ahlak gelişimi sağlanmaya çalışılmalıdır. Öğrencilerin bir ürün ortaya çıkarma çabaları teşvik edilerek geliştirilmelidir. Tasarımcı düşünce, yaratıcılık ve bilgi üretme olguları çerçevesinde öğrencilerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca analiz sentez ve değerlendirme basamaklarında öğrencilerin yorumlar yaparak çıkarımlarda bulunmaları sağlanmalıdır. Bu türden çalışmalarla asıl amaçlanan şey, öğrencilerde “buluşçuluk” yeteneklerinin gelişmesi olmalıdır.

Yaratıcılık, çocukların öğrenmeye karşı olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olur ve öğrenmeyi eğlence haline getiren etkili güdeleyiciler niteliğini taşır (Bayrakci, 2007:23). Bu ve buna benzer sebeplerden dolayı okullarda öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirici çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Eğitim ortamlarında öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişmesi için, ezberlemeden daha çok düşünmeye dayalı etkinliklere yer verilmelidir. Öğrencilerin yapacağı işlerin, etkinliklerin, performans ve proje ödevlerinin değerlendirileceğini ve saygı göreceğini bilmeleri gerekmektedir. Öğretmenler ise son sözü söyleyen, doğrunun

daima kendisinde olduğu kişi olmaktan çıkıp, yol gösterici, işlere yön veren bir rehber olmalıdırlar (Bayrakci, 2007: 24).

Öğrencilerin yaratıcı düşünceye sahip olmaları, onların kendilerine güvenlerini artırarak girişimci ruhlarını geliştirecektir. Bu özelliklere sahip olan bireyler, girdikleri grup ve toplumlarda uyum sorunu yaşamadan kendilerini kabul ettirebilirler.

2.1.8. İletişim

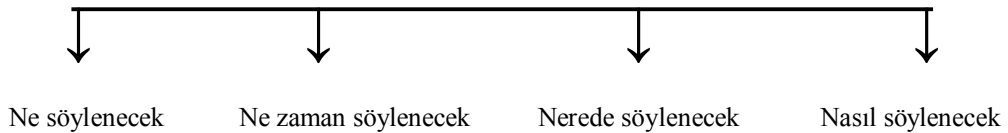
“Kişiler arasında duygusal, düşünsel ve davranışsal alışverişi dile getiren bir terimdir” (Kasatura, 1998:237). İletişim, toplu halde yaşayan bütün canlılar arasında bulunmaktadır. Şüphesiz iletişimin en anlamlı ve organize şekli insanlar arasında olanıdır. İnsanların toplum halinde yaşayabilmesi ve anlaşabilmeleri için iletişime ihtiyaçları vardır.

“İletişimin temelinde anlam alış-verişi vardır” (Aksüt, 2006). Bireylerin arasında iletişim olabilmesi için birbirlerini anlamaları gerekmektedir. İletişim kurmaya çalışan kişilerden kaynak durumunda bulunanın mesajı, alıcı tarafından doğru şekilde anlaşılmazsa etkili bir iletişim sağlanamaz.

İki insan birbirinin farkına vardığı anda ve iki kişi arasında mesaj alış verişi olduğu anda iletişim başlar (Cüceloğlu, 2002: 45). Cüceloğlu'na göre iletişimin gerçekleşmesi için, ille de konuşmanın olmasına gerek yoktur. Kişiler arasında bir mesaj alış verişi olduğu durumlarda iletişim gerçekleşir. Ancak mesajın anlamlı olması yani kişiler arasında mesajın ne anlam taşıdığıнын bilinmesi gerekmektedir.

İletişim, toplum içerisinde var olmak ve yaşamak için en az beslenmek kadar doğal ve kaçınılmazdır. Toplumsal grupların ayakta durabilmesi, toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişime bağlıdır. Birbirini anlamayan bireyler topluluğu bir arada yaşamaktan mutluluk duyamazlar.

Etkili İletişim İçin

Şekil 2.1. Etkili iletişimin öğeleri

Yukarıdaki şekilde ifade edildiği gibi iletişimin etkili ve doğru bir biçimde gerçekleşmesi için; neyin, ne zaman, nerede ve nasıl söyleneceğinin tam olarak bilinmesi gerekmektedir. Söylenecek sözün ne içerdiği çok önemlidir. Anlatılmak istenen düşünceler doğru ve etkili cümlelerle anlatılmalıdır. Anlatılmak istenen düşünceyi karşı tarafın anlayacağı ve olumlu bir tepki vereceği, zaman ve ortam iyi ayarlanmalıdır. Ayrıca ifadelerin anlaşılabilir bir biçimde açık olması gerekmektedir.

Yapılan araştırma ve gözlemlerde, ilköğretimin birinci basamağından itibaren dersane-ev-okul üçgeninde olan ergenlik çağına yaklaşmış veya girmiş olan gençlerde hem iletişim hem özgüven problemlerinin olduğu tespit edilmiştir (Aksüt, 2006).

Ev ve okul ortamında ergenlere gönderilecek doğru mesajlar ve alınan dönütler iletişiminin ön koşulu olmaktadır. Bu ortamlarda kurulacak olan etkili ve güçlü iletişim ergenlerin birçok sıkıntısını giderecektir. Aksi durumlarda ergenler aile ve okulda iletişim kuramamanın sonucunda kendilerini televizyon ve internet gibi sanal ortamlara yönlendirerek toplumdan soyutlanmaya başlarlar. Ergenlerin kendilerini insanlardan soyutlamaları sonucunda iletişim çatışmaları yaşanmaktadır. Bu konuda Aksüt' ün araştırması açıklayıcı bilgi vermektedir.

“Bilgisayar, televizyon ve internet gibi iletişim araçlarının aile ile iletişimi olumlu ya da olumsuz etkileyip etkilemediği sorusuna verdikleri cevaplarda, öncelikle anne ve babaların kendilerinden çok bu nesnelere zaman ayırdıkları bu nedenle iletişim çatışmalarının yaşandığı görüşü egemen olmuştur (% 70). Ailenin, ergenden uzaklaşması ergenin de aileden uzaklaşmasına neden olmaktadır” (Aksüt, 2006).

Bireylerin kendileri ile kuracakları iletişim, çevresi ile kuracakları iletişimin adeta alt yapısını oluşturmaktadır. Bireyin kendisi ile barışık olması çevresindeki kişilerle iyi iletişim kurmasına yardımcı olmaktadır (Dökmen, 1994: 46).

İletişim kurulabilmesi için; kaynak, hedef, kanal ve mesaj bileşenlerinin bir arada ve sağlıklı bir biçimde bulunması gerekmektedir. Bunların yanında iletişimin gerçekleşmesi için empati kurmanın kaçınılmaz bir durum olduğu da göz ardı edilmemelidir. Empati kurmayı becerebilen toplumlarda çatışmalar ve saldırganlıklar da azalacaktır.

İletişimin en önemli sonucu, bireylerin başkalarının varlığından haberdar olmaları ve birlikte yaşayabilmeleri için ortak noktalar belirlemeleridir. Sağlıklı şekilde iletişim kurulan toplumlarda, insanların bir birlerini anladığı ve kabul ettiği sonucu ortaya çıkar.

Toplum içinde sosyalleşmenin gerçekleşebilmesi için, toplumun bireyi, bireyin ise toplumu anlayıp kabullenmesi gerekmektedir. Bundan dolayı denilebilir ki iletişim, insanların sosyalleşmelerini sağlamaktadır.

2.2. Sosyal Bilgilerin Temelleri

2.2.1. Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi

Eğitim yaşamın içinde yer alan bir olgu olduğu için, insanoğlunun yeryüzüne gelmesiyle birlikte eğitimin de başladığını söyleyebiliriz. Bireyler her şeyi öğrenmek, içinde yaşadıkları toplumun bilgi ve değerlerini edinmek zorundadırlar. İnsan, eğitim sayesinde insan olmaktadır. Bu, yazı öncesi toplumlarda olduğu gibi tamamen informal yollarla, uygarlığın doğusu ile birlikte giderek artan ölçüde formal yollarla olmaktadır.

Eğitimi formal ve informal eğitim olarak sınıflayacak olursak; informal eğitim, insanlığın başlangıcından beri vardır diyebiliriz. Her toplum yeni yetişen üyelerine bilgi birikimini, adetlerini, dünya görüşü ile ilgili bilgilerini, ailede, akran gruplarında ve toplulukları içinde informal yollarla aktarmıştır. Yazının bulunması ve uygarlığın doğusu ile birlikte formal eğitim ortaya çıkmıştır. Bir ders olarak Sosyal Bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı da kesin olarak bilinmemektedir. Yalnız, “insanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen, hem de sosyal bilimler eğitimi başlamıştır” denebilir; çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreç içinde ona en azından yiyecek bulmak, yemek, içmek, giyinmek, korunmak, savunmak, vb. etkinliklerle ilgili bilgi, beceri ve duygular kazandırılır. Eğer kazandırılmazsa, kişi yaşamını sürdüremez. Tüm bu etkinlikler doğal ve toplumsal bir çevre içinde olmaktadır. İnsan, yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır. Durum böyle ele alınınca, “fen ve sosyal bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir” savı ileri sürülebilir (Sönmez, 1999; 21).

Her ne kadar ‘Sosyal Bilgiler’ adı ilk kez 1916’da NEAC (Ulusal Eğitim Derneği Komisyonu) programında kullanılsa da, bu ad altında okutulan Tarih, Coğrafya, Astroloji, vb. konular, tarihte eskiden beri okutulmaktadır. Sönmez (1999)’in de belirttiği gibi, eski çağ toplumlarında Sosyal Bilgilerle ilgili yazılı herhangi bir esere rastlanmamıştır. Fakat toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların sosyal bilgilerle ilgili olduğu görülmektedir. Eski çağ toplumlarının içinde buldukları coğrafya ve kendilerine has kültür yapıları, sosyal bilgilerin başka adlar altında (tarih, coğrafya, astroloji, hukuk, felsefe) okutulmasına neden olmuştur(Çatak, 2008; 4).

Amerika’da halk eğitiminin içinde toplumsal kuralların da okutulmaya başlaması, sosyal bilgiler dersinin temelini oluşturmaktadır. Burada öğretilen toplumsal kuralların temelinde, Hıristiyanlık dininin öğretileri yatmaktadır. A.B.D.’de Sosyal Bilgilerin okullarda resmen okutulması, 1916 yılında NEAC (Ulusal Eğitim Derneği Komisyonu) programında, sosyal eğitim ve öğretim konularını tanımlamak için resmen “Sosyal Bilgiler” teriminin kabul edilmesiyle başlar (Öztürk ve Otluoğlu, 2002;13).

Sosyal bilgilerin bir konu alanı olarak eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının “demokratik toplum” için vatandaş yetiştirme görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. İlerlemecilik akımının başlıca temsilcisi olan Dewey’e göre, eğitim ile demokrasi birlikte gelişir. Okul en küçük demokratik toplumdur ve öğrenciler burada demokratik yaşam için gerekli olan ilkeleri öğrenirler. 30’lu ve 40’lı yıllarda “yeniden kurmacılık” ve “çocuk merkezli yaklaşım”ı benimseyen eğitimcilerle, Sosyal Bilgiler programı büyük ölçüde ve coğrafi ağırlıklı olarak ele alınmıştır. 1960’lı yılların başından 1970’li yılların ortasına kadar, Sosyal Bilgiler dersine ağır eleştiriler gelmiş ve “Yeni Sosyal Bilgiler” adı altında reform hareketi başlamıştır (Çatak, 2008; 5).

“Yeni Sosyal bilgiler” hareketinin sonucunda, Sosyal Bilgiler programında tarih ve coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltılırken, tümdengelim yaklaşımı ve anlatım yönteminin yerini tümevarım ve araştırma aldı. Etkin öğretim ilkesi temel alındı ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye önem verildi. Ancak bu yöntem 80’li yıllarda başarısız bulunarak, geleneksel yöntemlere dönülmeye başlandı (Çatak, 2008; 5).

2.2.1.1. Sosyal Bilimler

Sönmez (2005)’e göre sosyal bilimler, “İnsan tarafından üretilen gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanabilir. Sosyal bilimler, insan ve insanlar tarafından üretilmiş olan yine insanlar tarafından kabul görecekt gerçeklere dayalı ve bu gerçekler arasında ilişkiler oluşturarak elde edilen, canlı ve insanlar tarafından kullanılabilir nitelikteki bilgiler bütünüdür (Sönmez, 2005:454).

Sosyal Bilimler, toplumu ve insan ilişkilerini inceleyen, gruplar içerisinde oluşan insan etkinliklerini araştıran, toplumsal olayları ve insanların toplumsal özelliklerini inceleyen, insan gruplarının analizini yapan, birey ve toplum sorunlarına çözüm üreten bilim dalları olarak tanımlanmaktadır(Bilgili, 2006: 3).

Sosyal Bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir (Köstüklü, 2001;9).

Sosyal Bilim, bilimler tasnifi içerisinde ‘insan bilimi’ olarak nitelendirilmektedir (Bilgili, 2006: 3).

Sosyal Bilimler, insan davranışlarının önemli boyutlarını inceleyen ve analiz eden disiplinlerin oluşturduğu bir çerçevedir(Tanrıöğen, 2006;13).

Günümüzde ve geçmişte toplumsal yaşam içinde insanın, insanla çevresiyle ve kurumlarla ilişkilerini inceleyen birçok disiplin bulunmaktadır. Bu disiplinler Sosyal Bilimler adı altında toplanmaktadır (Kılıçoğlu, 2009;9).

Sosyal Bilimler alanına giren disiplinler, amacına göre farklı biçimlerde sınıflanmaktadır. Fakat pek çok kaynakta Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Ekonomi, Sosyoloji, Politika; Sosyal Bilimler alanı içine giren başlıca disiplinler arasında yer almaktadır (Erden, tarihsiz; 34).

Sosyal Bilimler, çok geniş anlamda, insanlar arası ilişkileri inceler ve genel olarak, toplumda insan davranışlarıyla ilgilenen disiplinleri içerir. Konusu; gruplar içinde oluşan insan etkinliği, amacı ise; beşeri anlayışın gelişmesidir (Dönmez, 2003; 31).

2.2.1.2. Sosyal Bilgiler

Dönmez’e (2003) göre, Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan, ancak gerçekte Sosyal Bilimler denilen sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji vb. disiplinlerden seçilerek o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yakın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir(Açıkgöz, 2006; 16).

Erden’in Sosyal Bilgiler tanımı şu şekildedir;’Sosyal Bilgiler; İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır’ (Kılıçoğlu, 2009;9).

Sönmez(2005), Sosyal Bilgileri; “Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen bilgiler” şeklinde tanımlamaktadır (Sönmez, 2005:455).

Sosyal Bilgiler, başka bir ifadeyle çocuğa yaşantı becerilerini kazandırmayı amaçlayan bir derstir. Yaşantı, bireyin algılayarak ya da doğrudan etkinlik göstererek, edinmiş olduğu bilgi, tutum ve becerilerdir. Bu ifadeden anlaşıldığı gibi, bireyin çevresiyle etkileşimi sırasında, bireyde kalan içerik sosyal bilgidir. Yani bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda kendisinde kalan izlerdir. Bireyin girdiği ilişkiler ve etkileşimler sonucunda kendisinde bir takım yaşantıyla ilgili kalıcı izler oluşuyorsa ve bu izler davranış değişmesine neden oluyorsa, bu değişime “öğrenme yaşantısı” denmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin işlevi, bireylerde (ilköğretim öğrencilerinde) toplumsal yaşamla ilgili davranış değişiklikleri sağlamaktır. Bu sebeple Sosyal Bilgiler, yaşamsal değeri çok yüksek olan bir ders olmaktadır (Bayrakci, 2007; 30).

Sosyal Bilgiler; ilk olarak 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde “Konusu, doğrudan doğruya insan toplumunun örgütüne ve onun gelişmesine ve toplumsal birliklerin bir organı olması dolayısıyla da insana ait olan bilgiler” şeklinde tanımlanmıştır (Çalışkan, 2000:2).

Ülkemizde, Sosyal Bilgilerin en kapsamlı tanımını, 2005 Sosyal Bilgiler programını hazırlayan komisyon yapmıştır. Buna göre;

‘Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi’ (MEB, 2005; 51).

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretimi üzerine çalışan Erden(tarihsiz), Sönmez (1997) ve Doğanay (2005)da alanı farklı şekillerde tanımlamışlardır. Gerek yabancı gerekse Türk bilim adamlarının yaptıkları tanımlar göz önünde bulundurularak Sosyal Bilgileri: ‘Hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı’ olarak tanımlayabiliriz (Öztürk, 2007; 24).

2.2.2. Disiplinler Arası Yaklaşım Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler; “disiplinler arası bir alan olup bireyin toplum içinde yetişmesi için temel eğitim basamağında yer alır” (Şimşek, 2000:9). Buna göre Sosyal Bilgiler,

Sosyal Bilimler disiplinlerinin bir birleşimi ve ilköğretim basamağına uyarlanmış şeklidir (Sönmez, 1999: 17).

Sosyal Bilgiler dersinin içeriği; tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, felsefe, psikoloji vb. disiplinlerin ürettikleri bilgilerden yapılan seçkilerle oluşturulmaktadır. Sosyal Bilgiler bir disiplin değil, bir çalışma alanıdır. Çünkü Sosyal Bilgiler kendi bilgisinin üretmez. Bunun yerine, kendi amaçlarına hizmet edici nitelikte bulunan ilke, genelleme ve kuramları sosyal bilimlerden alır ve kullanır (Tanrıöğen, 2006;13).

Gerçek, insan hayatında parça parça değil bir bütün halindedir. Çocukların öğrenme kapasitelerine ve kavrama yeteneklerine göre parçalar halinde öğrenip bunları birleştirmesi zordur. Çocuk, bilimlerle alakalı bilgileri bir bütünlük içerisinde daha kolay öğrenmektedir. Bundan dolayı ilköğretim öğrencileri toplumsallaştırılırken her bilim dalıyla ilgili bilgi ve ilkeler ayrı ayrı değil onların ortak noktaları bulunup birleştirilerek bir ders halinde (Sosyal Bilgiler) sunulmaktadır (Sönmez, 2005:456).

Sosyal Bilimlerin öğretiminde bütünlük yaklaşımının izlenmesinin öğrencilere önemli yararlar sağlayacağı çoğu eğitimci tarafından savunulmaktadır. Öğrenciler, ilköğretimden başlayarak yükseköğretimin sonuna dek devam eden öğrenim sürecinde akademik disiplinleri bir bütünlük ve süreklilik içinde görebilirler. Toplumda bulunan sosyal sorunların karmaşıklığını algılayarak, sorunları tek bir disiplinle açıklamak yerine, onları çözümlenerek çok yönlü açıklama yoluna giderler. Bu şekildeki yaklaşımlarla toplum içindeki yetişkin yurttaş rolüne, çok farklı yönlerde sahip olarak hazırlanabilirler. Bunların yanı sıra, Sosyal Bilgiler dersindeki bütünlük yaklaşımı bu dersi aktaran öğretmenlere daha çok esneklik, hayal gücü ve yaratıcılık olanakları sağlar (Sözer, 1998: 14).

İlköğretim öğrencilerine sosyal bilimlerin her konusunu ayrı ders ve konu olarak aktarmak yerine, konuların birbiriyle örüntülü ve ilişkili şekilde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında aktarılması yukarıda anlatılanların yanı sıra zaman açısından da bir kolaylık sağlamaktadır (Bayrakci, 2007; 32).

2.2.3. Çevre ve Toplumun İncelenmesi Açısından Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler dersi toplumların kültürel kimliklerinin tanınması açısından incelenmesi gereken bir disiplin dalıdır. Sosyal Bilgiler dersi konularıyla öğrencilere içinde buldukları toplumun yaşantıları ile ilgili bilgiler aktarılırken, bu bilgiler

arasında toplumun kültür yapısı ve değerlerinin olması kaçınılmaz olacaktır (Düzgün, 2005:5).

Bayrakci'nın (2007) aktardığına göre, Barth ve Demirtaş özetle Sosyal Bilgileri; 'İnsan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların toplumsal ve fiziksel çevreyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı' olarak tanımlamışlardır(Bayrakci, 2007;33).

Sosyal Bilgiler dersi konularında öğrencilere aktarılan bilgiler, genel itibari ile öğrencilerin içinde buldukları yakın çevrelerindeki yaşantı biçimleri ve değerleridir. Yakından uzağa ilkesi göz önünde bulundurularak hazırlanan ders kitaplarında; öncelikle öğrencilerin buldukları il veya bölge ile ilgili bilgiler aktarılmakta daha sonra konular genişleyerek ülke ve dünya genelini ilgilendiren bilgiler aktarılmaktadır. Öğrencilerin çevrelerinde daha önceden meydana gelen olay ve gelişmeler aktarılarak içinde bulunulan zamanda meydana gelen olaylar arasında bir bağ kurmaları amaçlanmaktadır. Çevredeki fiziksel ve toplumsal olaylar, sebep sonuç ilişkileri kurularak öğrencilerin karşılaşacakları sorunlardan haberdar olmaları ve bu sorunlara çözüm önerileri üretmeleri amaçlanmaktadır. İçinde bulunduğu çevre ve toplumu tanıyan bir birey olarak yetişen çocuk karşılaştığı yenilik ve değişimleri mantıklı bir yorumla değerlendirebilecektir (Bayrakci, 2007;33).

2.2.4. Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü

Yaşam boyu öğrenen, edindiği bilgi ve beceriyi yaşama geçiren bireylerin yetiştirilmesinde öğretim yöntem ve teknikleri de büyük önem taşımaktadır. Çağın gerektirdiği donanımlara uygun hedefler belirlenmiş olsa bile bu hedefleri tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek mümkün değildir. Öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler işe koşulmalıdır. Yapılan çeşitli araştırmalar, öğretimde anlatım yönteminin mümkün olduğu kadar az kullanılması gerektiği konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır. Anlatım yönteminin bazı yöntemlerle karşılaştırılması da bu görüşü destekleyici sonuçlar ortaya koymaktadır (Açıkgöz, 2003:32).

Öğretmen merkezli sınıflardan öğrencinin etkin kılındığı sınıflara doğru yaşanan değişimler ve değişme gereksinimi ile birlikte öğretmenin öğrenme-öğretme süreçlerindeki rolünde de önemli değişiklikler olmuştur(Dilmaç, 2008; 53).

Öğrenme sürecinin sorumluluğunun öğrencide olması öğretmenin sorumluluğunun bittiği anlamına gelmemelidir. Öğrenci merkezli öğrenme ortamlarında öğretmenin rolünün geleneksel sınıflardaki rolünden farkı; kendi kararlarını uygulamak yerine öğrencilere yön göstermek, önerilerde bulunmak, gerekli durumlarda açıklama yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve onların gelişimlerini gözlemektir. Örneğin, öğretmen hangi öğretimsel işin yapılacağı ya da hangi kaynağa bakılacağı konusunda fikri olamayan öğrenciye çeşitli işler ya da kaynaklar önerebilir. Öğrencinin gelişmesinde sorunlarla karşılaşıldığında önlem almak da öğretmenin sorumluluğundadır. Burada söz konusu olan öğretmenin öğrenciye kendi kararlarını empoze etmemesi, onun öğrenmesi ile ilgili kararları onun yerine almamasıdır(Açıkgöz, 2003:34). Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak, öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır.

Çeşitli çalışmalar, sınıf ortamında öğrencileri etkin kılmak ve sınıfta katılım düzeyini arttırmak için yararlı olabilecek etkinlikler sunmaktadır. Bu çalışmalardan, Rosenshine ve Stevens (1986) ve Copple, Siegel ve Sanders(1984) için öğrenme sürecinde öğrencinin katılım düzeyini arttırmak amacıyla geliştirdikleri öneriler şöyle özetlenebilir(Aktaran: Dilmaç, 2008;54):

- Öğrencilerin kendi kişisel ve akademik ihtiyaçlarına öğretmenin iznini almak zorunda kalmaksızın ulaşmaları sağlanmalıdır.
- Yeterli esnekliği olan bir kurallar sistemi olmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerin çalışmalarını gözlemek ve öğrenci gelişimi konusunda bir farkındalık geliştirmek için düzenli olarak programlanmış aralıklarla sınıfta dolaşmalıdır.
- Öğretmenler öğrencilerin işi gevşek tutma davranışları yayılmadan ve diğer öğrencileri de etkilemeden bunu önleyecek bir sınıf profili kullanmalıdır.
- Öğretmenler zamanlama hatalarından kaçınmalıdırlar.
- Öğrenciler, bağımsız olarak çalışırken, öğretmenler ödevlerin ilgi çekici ve öğretmenin talimatları olmaksızın her öğrenci tarafından tamamlanabilecek kadar anlaşılabilir olduğundan emin olmalıdırlar.
- Öğretmenler günlük programı yazarak öğretim için sınıfı organize etme ve talimatlar verme gibi etkinlikleri azaltmalıdırlar. Bu durum öğrencilerin kendilerinden hangi etkinliklerin bekleneceğini ve hangi sıra dâhilinde çalışacaklarını bilmelerini sağlayacaktır.

- Öğretmenler, grup çalışması, etkinlik kitapları, kişisel ödevler ve öğrencilerin mevcut öğrenme düzeylerinin üstünde veya kısmen üstünde projelerin kullanımını arttırmalıdır.

- Öğretmenler öğrencilerin beklentileriyle ilgili sınıf etkinlikleri seçmelidirler.

Borich (1999) ise, bunlarla birlikte öğrencilerin öğrenme sürecine etkili bir şekilde katılımı için gerekli olan eylemleri şöyle sıralamaktadır(Aktaran: Dilmaç, 2008;54):

- Yargılayıcı bir ortam oluşturmadan geri bildirim için fırsatlar sunmak,
- Öğrenme sürecinde ilgiyi sürdürmek ve dikkati arttırmak için bireyselleştirilmiş ve öz yönlendirmeli etkinlikler kullanmak,
- Anlamlı sözel övgüler kullanmak,
- Gelişmeyi sağlamak için gerekli yönetimi sağlamak.

2.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Öğretmen

Sosyal Bilgiler dersinde, bilgi öğrencinin kendisi tarafından yapılandırılmalıdır. Karar verici olarak öğrencilerin yetiştirilmesinde bilginin, bir amaç olarak değil, bir problemin çözümünde araç olarak edinilmesi sağlanmalıdır. Öğrenciler, görsel ve yazılı basının eleştirel bir okuyucusu olmaya teşvik edilmeli, öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisi geliştirilmeye çalışılmalıdır. Yeni sosyal bilgiler programı becerilere vurgu yapmaktadır. Öğretmen tarafından sözü edilen becerilerin edinilmesine dikkat edilmelidir (Dilmaç, 2008;55).

Sosyal Bilgiler programının uygulanması sürecinde gerekli beceri, bilgi ve kavramları kazandırmada işe koşulabilecek ve etkinliklerimize temel oluşturabilecek bazı uygulamalar şunlar olabilir (Açıkgöz, 2003: 86-125) :

Örnek Olay İncelemesi: Öğrencilerin işlenen konuyla ilgili örnek olayları işlenen konu ilkeleri açısından çözümlemesidir. Örneğin erozyonun nedenlerinin saptanması.

Sonuç Çıkarma: Öğrencilerin işlenen konuda ulaştıkları sonuçları belirlemeleridir.

Geri Plandaki Düşünceleri Bulma: Öğrencilerin işlenen konuyu ya da konuyla ilgili olayları analiz ederek açıkça ifade edilmemiş düşünceleri keşfetmeye çalışmasıdır.

Slogan Bulma: Öğrencilerden işlenen konunun ana düşüncesini yansıtan bir slogan üretmeleri istenir.

Reklam Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama: Öğrencilerin işlenen konuya ilişkin televizyon ya da gazete için tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlaması. Reklamlar görsel, işitsel ya da hareketli olabilir.

Şiir-Öykü Yazma/Şarkı Yapma: Öğrencilerin işlenen konunun önemli noktalarını yansıtan şiir ya da öykü yazmaları ya da öğrenme malzemesinin, öğrenilenlerin şarkıyla anlatılmasıdır.

Görsel İmge Oluşturma: Öğrencilerin işlenen konuyu grafik, resim, karikatür, tablo, şema, şekil vb. herhangi bir görsel imge ile göstermesidir.

Önem Sırasına Koyma: Öğrencilerin, işlenen konudaki ana düşünceleri, ilkeleri ya da anahtar sözcükleri önem sırasına koymalarıdır.

Başlık Bulma: Öğrencilerin okudukları bir metin ya da izledikleri olaya başlık koymaları, eğer varsa var olan başlığı değiştirmeleridir. Başlık bulma her konuda kullanılabilir.

Sınıflama: Öğrencilerin belli bir konuda bilgi toplamaları ve onları sınıflayarak sunmalarıdır.

Örnek Verme: Öğrencilerin işlenen konuları açıklığa kavuşturucu örnekler vermesidir. **Kendini Değerlendirme:** Öğrencilerin neyi ne kadar öğrendiklerinin incelenmesi, öğrenme sürecinin başındaki ve sonundaki düzeyine bakarak ne kadar gelişme gösterdiklerinin saptanmasıdır.

Yordama Yapma: Sınıfta işlenen konunun işlenmemiş bölümüyle ilgili tahminlerde bulunma ve bu tahminlerin gerekçelerini açıklamadır.

Bulmaca: Öğrencilerin konu ile ilgili bulmaca hazırlamaları ya da öğretmen tarafından hazırlanmış bir bulmacayı çözmeleridir. Kavram öğretiminde kullanılabilir.

Dramatizasyon: Öğrencilerin, öğrenilenleri dramatize ederek göstermeleridir.

Tavsiyede Bulunma: Öğrencilerin işlenen konuda ilgili kişilere tavsiyede bulunmasıdır.

Karşılaştırma: Öğrencilerin, öğrenilenler arasındaki farkları ya da benzerlikleri saptamasıdır.

Problem Çözme: Öğrencilerin, öğrenilenleri kullanarak yanıtı kaynaklarda olmayan problemleri çözmeleridir.

Görüşme Yapma: Öğrencilerin öğrenilenlerle ilgili birbirlerine ya da bilgi alma amaçlı gerçek yaşamdaki insanlara sorular sorması ve bu soruların yanıtlanmasıdır.

Alan Gezileri: Öğrencilerin, öğrenilenlerle ilgili mekanlarla ilgili yaptıkları inceleme gezileridir. Geziler, doğal çevrede, müzede, kent içindeki kurumlarda olabilir. Ancak, gezilerin amaçlara hizmet etmesi için, gezi öncesinde nelere dikkat edileceği, gezi sırasında gezideki gözlemlerin kayıt edilmesi ve gezi sonunda toplanan bilgilerin sınıflanması gibi etkinliklere yer verilmelidir.

Kavram Haritası Oluşturma: Konu ile ilgili başlıca kavramların, merkezi bir kavram etrafında birbirleriyle ilişkilerini gösterecek bir haritanın oluşturulmasıdır.

Kanıtlama: Öğrencilerin, öğrenilenlerle ilgili bir yargıyı destekleyici bilgileri toplamaları, bu bilgileri çözümlenmeleri ve o yargıyı doğrulayan kanıtlar olarak sunmalarıdır.

Tüm bu uygulamalarla birlikte; empati kurma, değerlendirme, benzetim, günlük yaşamla ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, formülleştirme, haber toplama, önceki düşünceleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama, öğretim malzemesi hazırlama, çalışma yaprağı, koleksiyon yapma, hipotez oluşturma ve sınama, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anlaşma imzalama, pantomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma gibi uygulamalar etrafında farklı öğretim etkinlikleri yapılandırılabilir.

Dilmaç(2008)'in Dorow (1989)'dan aktardığına göre iyi bir sosyal bilgiler öğretmeninde bulunması gereken özellikleri şöyle belirlenmiştir:

*İyi bir sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerin tartışmalı konuları incelemelerine yardımcı olur. Bu konular;

- Iraksak düşünmeyi geliştirmelidir.
- Başkalarının tutum ve inanışlarına duyarlılığı arttırmalıdır.
- Öğrencileri değişik kaynakları incelemeye yönlentmelidir. Örneğin; gazeteler, dergiler, atlaslar, yıllıklar vb.
- Öğrencilerde öğrenmeyi sağlamak için çeşitli yöntem ve stratejiler kullanılmalıdır. Bunlar:
  1. Tartışma, sunu/anlatım, rol oynama/drama, simülasyonlar (benzetişim),
  2. Araştırma-inceleme, problem çözme, görsel-işitsel araçlar, bilgisayarlardır.
  3. Olgu, kavram ve genellemelere odaklanarak, öğrencilerde öğrenmeyi sağlamalıdır. Bu etkinlikler öğrencilere;
- Zaman, yer ve uzaklık duygusunu kazandırmalıdır.
- Tarihsel perspektifte kendini anlamasına yardımcı olmalıdır.

- Öğrencilerin sosyal bilimcilerin entelektüel katkılarını analiz edebilmelerine yardımcı olmalıdır.

*Çeşitli sosyal bilim dallarının yöntem ve yapılarını yansıtan kaynak, materyal ve prosedürleri kullanır. Bunlar şöyle maddelenebilir:

1. Sosyal bilimlerin yapısal yönlerinde haberdar olma. Örneğin, kronoloji, örnek olay vb.
2. Sosyal bilimler bilgisinin sürekli değiştiğini vurgulama.
3. Sosyal bilim dallarındaki temel kavram ve terimleri vurgulama.
4. Birincil ve ikincil kaynakları kullanma, harita okuma, grafik yorumlama gibi becerileri vurgulama.

*Öğrencilerin kendilerinin ve toplumun değerlerini ve inançlarını incelemelerine yardımcı olmalıdır. Bu yolla şunları yapabilir:

- Çeşitli sosyal, dini, ekonomik ve politik gruplar arası etkileşim ve işbirliğini sağlamaya yardımcı olma.
- Çocuğun toplumsallaşmasına yardımcı olma.
- Demokratik toplum değerlerini geliştirmeye çalışma.
- Hem ulusal hem de evrensel kimlik kazanımına yardımcı olma.
- Karakter gelişimine yardımcı olma. Örneğin esneklik, kişisel teşebbüs, azim, cesaret, adalet ve bütünlük gibi.

*Farklı öğretim düzeyleri için uygun materyaller seçme becerisine sahip olmalıdır. Bunlar:

1. Uygun okuma düzeyi ile ilgili kaynakları belirleme.
2. Ders kitabı seçiminde uygun ölçütleri kullanma.
3. Sınıftaki farklı çocukların gereksinimlerine uygun sınıf etkinlikleri düzenlemelidir.

*Uygun durumlarda, sosyal bilgiler konularını desteklemek amacıyla diğer akademik disiplinlerden bilgi ve materyaller kullanılmalıdır. Bunlar:

- Zaman çizelgeleri, oyun, film vb.,
- Coğrafi, tarihi, ekonomik ilişkileri karşılaştırmak için, matematikten yararlanma.
- Etkileşimsel, bütüncül bir öğrenme görüşü geliştirmedir.
- Karar verme ve problem çözme becerilerinin gelişimi için öğrencilere yardımcı olmalıdır.

Bu beceriler:

1. Tümevarımsal ve tümdengelimsel çıkarımları vurgulama.
2. Hipotez (varsayım) oluşturmayı vurgulama.
3. Geçerli sonuçlara ulaşmayı vurgulamadır.
4. Öğrenci başarısını değerlendirebilmelidir. Bu yolda şunlar yapılabilir:
5. Yazma becerilerinin gelişimini sağlama.
6. Yazılı olduğu kadar sözel performansı da değerlendirme.
7. Üst düzey düşünme becerilerinin ölçümü ve değerlendirilmesi. Örneğin, analiz, sentez, değerlendirme vb. (Akt: Dilmaç, 2008;59–60).

2.2.6. Sosyal Bilgiler Ve Öğretmen Tutumları

Öğretmen tutumları öğrenme ve öğretme sürecinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Getzels ve Jackson'a göre öğretmenin kişiliği sınıfta önemli bir değişkendir. Gerçekte bir öğretmenin eğitsel yönü, onun ne bildiği hatta ne yaptığı ile değil, kendisinin gerçekten ne olduğu ile ölçülür (Akt.: Dilmaç, 2008;60).

Öğretmenlerin öğrencilere ve okul çalışmalarına karşı tutumları, öğrencilerin öğrenmesine ve kişiliğine önemli ölçüde etki yapmaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi açısından öğretmen tutumları daha da önem kazanmaktadır. Sosyal bilgilerin genel amacı etkili, demokratik vatandaşlar yetiştirmek olduğundan, sosyal bilgiler öğretmenin kendine, çocuklara konuya ve arkadaşlarına tutumları ve genelde dünyaya bakışı öğrenciler üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Oğuzkan'a (1989) göre, özel alan ve öğretim bilgisiyle ilgili hazırlığı ne kadar iyi olursa olsun, geçerli ilkelere dayalı bir dünya görüşüne sahip olmayan bir öğretmen etkili kılavuzluk yapamaz. Çünkü öğretmenin sınıfta anlattıklarından çok yaptıkları, kısaca sınıfta oluşturduğu kültür öğrencileri daha da çok etkilemektedir. Bir öğretmen sınıfta insan haklarından, eşitlikten ne kadar çok bahsederse bahsetsin, eğer sınıfta çalışanları ayrı, başarısızları ayrı sıralara oturtuyor; arkadaşlarının karşısında öğrencileri dövüyorsa, derste anlattıkları değil uygulamaları öğrenilir. Bu öğretmen eşitliği ve insan haklarını değil, eşitsizliği ve insan onurunu kırmayı öğretiyordur (Akt.: Dilmaç, 2008;61).

2.2.7. Yeni Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri

Sosyal Bilgiler programını oluşturan temel öğeler: beceriler, kavramlar, değerler ve genel bilgiler amaçlardır (Bilgili, 2006;37)

2.2.7.1. Beceriler

Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Sosyal Bilgiler programı, ilköğretim 4-7 sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte on beceriyi, bunun yanında, kendine özgü beş beceriyi kazandırmayı amaçlamaktadır(Bilgili, 2006;37). Bu beceriler,

Tablo 2.1. Sosyal Bilgiler Ders Becerileri

Diğer Derslerle Birlikte Verilecek Beceriler	Sosyal Bilgilere Alt Beceriler
1- Eleştirel Düşünme	1- Gözlem
2- Yaratıcı düşünme	2- Mekânı Algılama
3- İletişim	3- Zaman ve Kronolojiyi Algılama
4- Araştırma	4- Sosyal Katılım
5- Problem Çözme	5- Değişim ve Sürekliliği Algılama
6- Karar Verme	
7- Bilgi Teknolojilerini Kullanma	
8- Girişimcilik	
9- Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	
10- Empati Kurma	

2.2.7.2. Kavramlar

Yeni Sosyal Bilgiler programında (4-7.sınıf) yaklaşık 160 kavram kullanılmıştır. Bu kavramlar sosyal birim disiplinlerinin programa yansımaları oranına göre, her sosyal birim disiplininden vardır. Bu kavramların çok önemli bir kısmı soyuttur. Kavram soyut düşüncelerdir. Bu nedenle soyut bir içeriğin öğrenilmesi oldukça zordur ve kavramları bir dereceye kadar somutlaştırmak gerekmektedir. Bu amaçla yeni programda kavram öğreniminde kullanılabilecek grafik materyaller geliştirilmelidir. Anlam Çözümleme Tabloları, Kavram Ağları ve Kavram Haritaları geliştirilen materyallerdir (Bilgili, 2006; 37).

2.2.7.3. Değerler

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır(Bilgili, 2006;42).

Değerlerin Özellikleri Şunlardır:

- 1- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- 2- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- 3- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- 4- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- 5- Değerlerin normalden farkı normalden daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir.

Tablo 2.2. Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerler Şunlardır

Aile birliğine önem verme	Adil olma	Bağımsızlık
Barış	Özgürlük	Bilimsellik
Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık
Dürüstlük	Estetik	Hoşgörü
Misafirperverlik	Saygı	Sevgi
Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik
Yardıms severlik	Sağlıklı olmaya önem verme	

2.2.7.4. Amaçlar

Türk Milli Eğitiminin amaçları ile yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programının genel amaçları şunlardır;

2.2.7.4.1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları

1739 sayılı milli eğitim temel kanununa göre Türk milli eğitiminin genel amaçları:

Genel Amaçlar

Madde 2

Türk milli eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini,

1-Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerinin benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere

dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3- İlgı, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır (Bilgili, 2006; 43).

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

2.2.7.4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları

A.S. Bilgili (2006)'nin 2005 MEB Sosyal Bilgiler Klavuz Kitabından aktardığına göre;

- 1- Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
- 2- Türkiye cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumlulukları yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- 3- Atatürk ilke ve inkılâplarının Türkiye cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
- 4- Hukuk kurallarını herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşlarının yasalar önünde eşit olduğunu gerçekleriyle bilir.
- 5- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlamak, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

- 6- Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- 7- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde(harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- 8- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonominin yerini kavrar.
- 9- Meslekler tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
- 10-Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
- 11-Bilimsel ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini karayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
- 12-Bilimsel düşünmeyi temel olarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
- 13-Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
- 14-Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
- 15-İnsani hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamın demokratik kurallara göre düzenler.
- 16-Farklı dönem ve mekânlar da ki toplumlar arası siyasal, sosyal, kültür ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
- 17-İnsanların bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (Bilgili, 2006;45).

2.2.7.4.3. Öğrencilerin Eğitimi Açısından Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasıyla öğrencilere, yurttaşlık görev ve sorumluluklarını öğretmek, toplumda insanların birbirleriyle ilişkilerini düzenlemek, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneğini geliştirmek ve ekonomik bir şekilde yasama fikri benimsetmek amaçlanmaktadır (Bayrakçı, 2007;37).

İlköğretim hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler programında, çocuğun yakın çevresini ve önemli toplumsal kurumları tanınması amacı ile ilgili temel kavramlar kazandırılmaya çalışılır (Bayrakçı, 2007;37).

Belirtildiği gibi sosyal bilgiler dersi ile amaçlanan, bireylerin toplum içinde kendini ve çevresini tanıyarak uyumlu bir yaşam sürmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda bireyler yetiştirmek demek, sosyalleşmiş bireyler yetiştirmek demektir. Denilebilir ki; Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasının amacı, toplumda aktif olarak yer alacak olan bireylerin, eğitim çağında sosyalleşmelerini tamamlamış olmalarıdır. Sosyal Bilgiler dersinin asıl işlevi budur. İlköğretim okullarında öğrencilerin temel bilgileri kazanmalarının yanı sıra, hayatta kullanabilecekleri davranışları kazanmaları gerekmektedir. Bu ise ilköğretimin daha çok eğitim boyutunu ilgilendirmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin genel ve özel hedefleri bu şekilde aktarıldıktan sonra, Varış'ın hazırlamış olduğu “Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Hiyerarşisi” bu konuda açıklayıcı olması düşünüldüğünden aşağıya aktarılmıştır(Bayrakçı, 2007;37).

2.2.8. Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Hiyerarşisi

Milli Eğitimin amaçları

Okulun amaçları

Disiplinin amaçları

Ünitenin amaçları

Konunun amaçları

Kaynak: (Akt: Bayrakci, 2007;37) (Varış, 1994: 148)

En geniş anlamı ile Milli Eğitimin amaçları; “programın geneli için” olduğu gibi Sosyal Bilgiler Dersi için de geçerli olan Milli Eğitimin belirlemiş olduğu amaçlardır. Bu aşamada, aktarılacak konularla öğrencilere kazandırılmak istenilen davranışların, Cumhuriyetin ve devletin varlığının korunması ve yüceltilmesi yönünde olması gerekmektedir. Öğrencilerin bilimli bir sürede, belirtilen ders programını aldıktan sonra iyi birer vatandaş olmaları amaçlanmaktadır. Okulun amaçlarında ise; Milli Eğitimin amaçları doğrultusunda başarılı ve topluma uyumlu bireyler yetiştirmek bulunmaktadır. Okul ortamında gençlerin yetişme süreçlerinde, toplumda kullanacakları bilgi, beceri ve değerleri kazanmaları amaçlanmaktadır. Disiplinin amacından kasıt ise; Sosyal Bilgiler dersinin öğrencileri sosyal ortama hazırlaması, bunu yaparken de diğer disiplin ve derslerle ilişki içerisinde bulunmasıdır. Ünitenin ve konunun amaçları; daha dar

çerçevede olup, o ünite ve konuda aktarılabilecek konunun öğrencilere, etkili yöntem ve teknikler kullanılarak, geri dönüşümü mümkün olabilecek şekilde tam olarak aktarılmasıdır (Bayrakci, 2007;37).

2.2.9. 1968 Sosyal Bilgiler Programı İle 2005 Sosyal Bilgiler Programının Karşılaştırılması

Sosyal bilgiler dersi, bireyin sosyalleşmesi ve hayata hazırlanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu denli önemli görülen bir dersin öğrenciler için ezberlenerek, birtakım bilgileri bilgi yığını olarak bireylere yüklenerek verilmesi maalesef bu derse öğrencilerin sıkıcı ve gereksiz olarak algılanmasına neden olmuştur. Oysaki sosyal bilgiler dersi bireyin hayata hazırlanmasında, geçmişine yönelik değerlendirmeler yapıp geleceğe yönelik kriterler oluşturmasında çok fazla önem taşımaktadır. Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir (Sönmez, 1997). Sosyal bilgiler sayesinde birey, toplum içinde yaşamayı, kendini toplumun bir parçası olarak görmeyi, farklı değerler altında kendine has değerler oluşturmayı ve diğer bireylerin değerleriyle çatışmadan yaşamayı öğrenir.

2004 yılında uygulamaya koyulan sosyal bilgiler programı, davranışçı olan program yaklaşımlarından farklı olarak, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini, eleştirel ve yaratıcı düşünmesini teşvik edici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırılmıştır (MEB, 2004).

2005 sosyal bilgiler programı; genel hedefler ve program hazırlama süreci açısından, program yaklaşımı açısından, öğretmen ve öğrencilerin rolleri açısından, öğrenme-öğretme süreçleri açısından, içerik açısından ve değerlendirme uygulamaları açısından eski programla büyük farklar sergilemektedir. Bu farklılıkları şu şekilde belirtebiliriz (Adanalı, 2008; 115):

Genel hedefler ve program hazırlama açısından: 1968 programında 4-7 sınıflar için toplam 43 genel hedef belirlenmişken; 2005 programında 4-8 sınıflar için toplam 17 genel hedef belirlenmiştir. Eski programda sosyal bilgiler dersi yurttaşlık aktarı olarak düşünülmüş, içerik ön planda ve içerik ön planda tutulduğu için oldukça yoğundu. Yeni programda sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler düşünülmüş, beceri kazanmak ön planda, becerilerin

kazanılıp kullanılmasını esas aldığı için beceriler hedefler ve kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. Programda ayrıca içerik bölümü oluşturulmamış, kazanımların getirdiği içerik sınırlaması söz konusudur. Ayrıca geniş katılımlı, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla paylaşım halinde hazırlanmış ve bu çerçevede programın belirli aşamalarında alınan geribildirimler değerlendirilmiştir.

Program yaklaşımı açısından: 1968 sosyal bilgiler programı davranışçı anlayışı esas alırken, yeni sosyal bilgiler programı oluşturmacılık merkezinde yeni bir anlayışı esas alır.

Öğretmen ve Öğrencilerin rolleri açısından: 1968 programı öğretmen merkezli eğitimi gerektirmekteyken, 2005 sosyal bilgiler programı öğrenci merkezlidir. 1968 programında öğretmen olabildiği kadar içeriği aktarabilmeyi yeterli görmekteyken, 2005 programında öğrenci ve dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir. 1968 programı nesnel gerçekliğe dayalı bilen kişiden bağımsızken, 2005 programı bireysel ve toplumsal olarak yapılandırılan öznel gerçekliğe dayalıdır.

Öğrenme-öğretme süreçleri açısından: 1968 sosyal bilgiler programı öğretmen merkezlidir ve öğretmen merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasına izin verir. 2005 sosyal bilgiler programı ise öğrenci ve dolayısıyla da etkinlik merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini gerektirmektedir. 1968 programında bilgiyi sunma, talimatlara uyma ve geribildirim verme önemlidir. 2005 programında düşünme becerilerini ön plana çıkararak, bilgiye ulaşmayı ve öğrenmeyi önemser. 1968 programında öğretim sürecinden ayrı olarak ve ölçüte dayalı değerlendirme yapılmakta ve geleneksel ortamlara izin vermektedir. 2005 programında ise değerlendirme öğretim süreci içinde ve ölçütten bağımsız olarak yapılmaktadır ve öğrencinin ilerlemek için zihinsel ve fiziksel tepkiler gösterebileceği etkileşimli ortamları gerektirmektedir.

İçerik açısından: 1968 sosyal bilgiler programında içerik üniteler halinde sunulmuştur. Bu ünitelerin genel kategorileri; vatandaşlık görev ve sorumlulukları, toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma ve ekonomik yaşama fikridir. 2005 sosyal bilgiler programında ise içerik öğrenme alanları çerçevesinde temellendirilmiştir. Bu sayede önceki programa göre daha nesnel ve kapsayıcı olması sağlanmıştır. Bu öğrenme alanları; birey ve kimlik, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım, tüketim, zaman, süreklilik ve değişim,

bilim, teknoloji ve toplum, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler, güç, yönetim ve toplum, küresel bağlantılar adı altında oluşturulmuştur (MEB, 2004).

Değerlendirme açısından: 1968 sosyal bilgiler programında değerlendirme geleneksel yöntemlere dayandırılmış ve tüm sınıf tek tip yöntem ile değerlendirilmektedir. 2005 sosyal bilgiler programında ise değerlendirmede çoklu yöntemler esas alınmış ve farklı yöntemler uygulanarak öğrencilere ulaşma hedeflenmiştir. Bu uygulanan değerlendirme yöntemlerine alternatif değerlendirme yöntemleri denilmektedir.

2.2.10. Sosyal Bilgilerin Geleneği

Sosyal Bilgiler anlayışı, 20.yy başlarında ilerici bir eğitim reformunun önemli bir parçası olarak ABD’de ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2007;43).

Sosyal Bilgiler hareketi, söz konusu yüzyıl boyunca ABD’nin siyasal ve askeri müttefiki olan ve kültürel bakımdan onun nüfusu altında bulunan ülkelere de sıçramıştır (Bayrakci, 2007; 36).

2.2.10.1. Dünyadaki Sosyal Bilgiler Geleneği

Sosyal Bilgilerin kapsamına giren derslerin yaygın ve etkin bir biçimde okul programlarına girişi, büyük ölçüde 19. yy ‘da batı Avrupa ve kuzey Amerika ülkelerinde gerçekleşmiştir (Öztürk, 2007; 43).

Osmanlı Türkiye’si de kısa bir süre sonra bu gelişmeleri eğitim öğretim programlarına yansıtmıştır. Bu dersler, 20. yy girilene değin, bütün ülkelerde tarih ve coğrafya gibi adlarla tek disiplinli program anlayışına göre yapılandırılmıştır (Öztürk, 2007; 43).

Disiplinler arası bir vatandaşlık eğitim programı olarak Sosyal Bilgilerin doğuş süreci, ABD’nin 20. yy girerken yaşadığı ve müteakip yüzyılda da devam eden sosyal, kültürel, ekonomik vs, alanlardaki büyük toplumsal dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama çabalarının bir sonucu olarak başlamıştır. 19.yy ortalarına kadar halkın çok büyük bir bölümü tarımsal ekonomide çalışan köylü bir toplumu meydana getiriyordu sanayileşmeye paralel olarak, yoğun bir biçimde yaşanan köyden kente göç, nüfusun büyük kesimini barınma, beslenme, ulaşım gibi alanlarda daha yüksek bir hayat standardına kavuşturduysa da yüzyıllarca adeta birbirinden soyutlanmış gettolarda yaşayan farklı kültürlere mensup insanları, birlikte yaşamak mecburiyetiyle karşı karşıya getiri, öte yandan taşra kökenli kentli nüfusun yeni bilgi, beceri ve değerlerle

donatılması gerekiyordu. Bu tablo ABD yöneticilerini yeni bir eğitim reformu yapmaya zorluyordu zira yeni bir eğitim programı ile farklı etnik ve dinsel kökenlere mensup Amerikan vatandaşlarına bir arada yaşama arzusunun giderek karmaşıklaşan ve zorlaşan yaşamda karşılaşılabilecek sorunları çözme ve karar alma becerilerinin kazandırılması gerekiyordu (Öztürk, 2007;44).

Birinci dünya savaşı öncesi yılları ilerlemeci (progressivist) bir eğitim hareketinin doğuşuna sahne olmuştur. Amaç bütünleşmiş ve disiplinler arası vatandaşlık eğitim programı oluşturmaktır. Disiplinler arası vatandaşlık eğitim programı demokratik toplumda “kendi kendini yönetmeye dayalı vatandaşlığın bir gerekliliği olan veriyi bilgiye çevirerek anlamlandırmada” yurttaşlara yardımcı olacaktır (Öztürk, 2007;44).

Birinci dünya savaşına kadar “Sosyal Bilgiler” terimi hiçbir yerde bir programı alanının adı olarak kullanılmamıştır. 1916 yılında ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) aşağı yukarı günümüzdeki amaç ve içeriği vurgu yapan bir öğretim alanını isimlendirmek için “Sosyal Bilgiler” terimini resmen kabul etmiştir (Öztürk, 2007;44).

1920’li, 30’lu ve 40’lı yıllar boyunca, Sosyal Bilgiler üzerinde etkili olan ve görüşlerde büyük değişiklikler meydana gelmiştir. İlerlemeci eğitimciler, sosyal yeniden kurmacılar ve çocuk eğitimi üzerinde çalışan diğerleri, Sosyal Bilgiler öğretiminin şekillenmesinde önemli roller oynamıştır (Erden, tarihsiz;6).

İkinci dünya savaşını izleyen yıllarda Sovyetlerin endüstriyel öğretimde uzay teknolojisine keder hemen her alanda ABD’yi geçmeye başladığı kaygısı, iş başındaki muhafazakâr siyasetçileri, mevcut eğitim sistemini değiştirmeye yöneltmiştir. Bu değişim sürecinde Sosyal Bilgiler programında ağırlık vatandaşlık eğitiminden tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji ve siyasal bilimlere kaymıştır.

1940’lı yılların büyük kısmı ile 1950’lerde tarih ve coğrafya, Sosyal Bilgiler öğretim programlarında sosyal bilimler arasında en önce çıkan disiplinler olmuştur (Erden, tarihsiz;6).

1960’lıların başlarında 1970’lilerin ortalarına kadar, ABD’de Sosyal Bilgilerin öğretilen geliş şekli yoğun bir eleştirmeye tabi tutulmuştur. Bu süreçte, “Yeni Sosyal Bilgiler” adı verilen bir reform hareketi doğmuştur. Reform, federal ve özel fonlarla desteklenen çok sayıda proje etrafında gelişmiştir. Tarih ve coğrafyanın önemi azalmış; sosyoloji, antropoloji ekonomi siyaset bilimi ve sosyal psikoloji ağırlık kazanmıştır (Erden, tarihsiz;6).

Bu disiplinlerin kavram ve yöntemlerine dayalı disiplinler arası yaklaşımlar gelişmiştir. Geleneksel tümdengelimci, betimleyici öğretim gözden düşerken, tümevarımcı araştırma öne çıkmaya başlamıştır.

Bruner'in The Process of Education (1960) [Eğitim Süreci] adlı kitabı, yeni Sosyal Bilgilerin gelişiminde bir katalizör işlevi görmüştür. Bruner'in programın merkezine problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirmesini koyan buluş yoluyla öğretim stratejisi, birçokları tarafından vatandaşlık yeterliliklerinin geliştirmesi için en etkili yol olarak kabul edilmiştir."Yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin popülaritesi, 1970'li yıllarda azalmaya başlamıştır.1980'lerde Sosyal Bilgiler öğretimi, geleneksel yaklaşımların daha da güçlenmesine sahne olmuştur (Öztürk, 2007;45).

20.yy a girerken ABD de Sosyal Bilgiler programının, sosyal yapılandırmacılık kuramına bağlı, disiplinler arası, bütünleşmiş tematik vb, bir karakter taşıdığı, problem çözme yöntemi ve işbirlikli öğrenmeyi öngördüğü (NCSS, 2004) gözlenmektedir (Öztürk, 2007; 45).

2.2.10.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Geleneği

Sosyal bilgiler programlarının kapsamına giren konuları içeren dersler, ilk kez Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) zamanında ilkokul programlarına girmiştir. Bu dönemde yalnız tarih ve tarih ve coğrafya dersleri bazı programlarda yer almıştır 1913 Tedrisat-ı ibridaiye kanun-i mukavatin'da ise tarih ve coğrafya'dan başka malümat-ı medeniye ve ahlakiye ve iktisadiye ilköğretim okulu programına konmuştur(Safran, 2008; 13).

Cumhuriyet'in ilanından 1968 ilkokul programının yürürlüğe konmasına kadar Türkiye'de Osmanlı'dan miras kalan ve bu sırada Batı Avrupa ülkeleri tarafından da benimsenen tek program anlayışı devam etmiştir. Bu bakımdan Tarih, Coğrafya ve bazı yıllarda yurttaşlık ya da yurt bilgisi diye de adlandırılan vatandaşlık, 1926, 1936 ve 1948 ilkokul programlarında ayrı birer ders olarak yer almıştır. Aynı dersler, ortaokullarda da bu adlarla verilmiştir. Bu dersler bir yandan Cumhuriyetin dayandığı Kemalist ideolojinin ilkesine, diğer yandan da 1920'li yıllarda Batıda özellikle de ABD'de etkili olan eğitim akımlarına göre yapılandırılmıştır.

Türkiye'de disiplinler arası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının. Geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar 1960'lı yıllarda başlamıştır. Tarih, coğrafya ve

vatandaşlık dersleri 1962’de yayınlanan ilkokul program Taslağında “Toplum ve ülke incelemeleri” adı altında birleştirilmiştir (Sönmez, 2005; 459).

Bu yeni ders, 1968 ilkokul programında “Sosyal Bilgiler” adını almıştır. O tarihten itibaren Türkiye’de ilkokulların, ilköğretim okullarının 4-5 sınıf tarafından Sosyal Bilgiler anlayışı egemen olmuştur. Son otuz beş yılda bazı uzun dönemli kesintiler hariç, orta- okullarda ve ilköğretim okullarının 6-8 sınıflarında da Sosyal Bilgiler dersine yer vermiştir(Bilgili, 2006;31).

12 Eylül 1980 askeri müdahalesini izleyen yıllarda, başlayan tek disiplinli “milli tarih” ve milli coğrafya dersleri, 1998 yılında terk edilmiş: bunların yerini ilköğretim okullarının 4-7 sınıflarının kapsayacak şekilde Sosyal Bilgiler dersi almıştır (Bilgili, 2006;31).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretim programları, daima çağdaş eğitim hareketlerine paralel olarak yapılandırılmıştır.

1968 programı, ABD’de gelişen “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin ilkelerine göre oluşturulmuştur.1990 yıllarda geleneksel olarak sürdürülmüştür.1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak, yoğun program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır (Öztürk, 2007;47).

1968 yılından itibaren ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de ortaokullarda okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi 1985 yılında 2. kademede Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verilmiştir. 1997-1998 öğretim yılından itibaren ise 4, 5, 6, 7. sınıflarda tekrar Sosyal bilgiler dersi olarak okutulmaya başlatılmıştır(Safran, 2008;14).

1998 yılından itibaren, dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak, yoğun program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiş ve MEB tarafından pilot illerde uygulanıp verimli olduğu sonucuna varılan yeni 4, 5, 6, 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı kademeli olarak, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bütün illerde uygulamaya konmuştur. Bu programın geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık esas alınmıştır (Öztürk, 2007;47).

2.2.11. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapılandırmacı Kuram

Anlamli sosyal bilgiler öğretimi aktif yapısal bir süreçtir. Bilgi olarak adlandırılan ilişkiler, düşünce ve deneyimler örüntüsü yaratır. Sosyal bilgiler öğretimi

çeşitli düşünceler arasında ilişki kurarak, düşünceleri değiştirip, genişleterek bilgileri yapılandırma ve bütünleştirme sürecidir. İlişki kurma aynı zamanda olayları açıklama, tahminlerde bulunma ve olaylardan anlam çıkarmadır. Öğrencilerin olaylarla, insanlarla ve öğretim amaçlarıyla kurduğu zihinsel ilişkiler öğrenmeleri etkiler (Sunal ve Has, 2002).

Sosyal bilgiler dersinde sınıfta öğrenme-öğretme süreçleri düzenlenirken öğrencilerin kendi öğrenmelerini kendilerinin oluşturmalarını, yeni bilgileri eski bilgilerle ilişkilendirerek bilgilere yeni anlamlar yüklemelerini sağlamak, öğrenci merkezli bir öğretim gerçekleştirmek için yapısalcı kuramın sınıf içi uygulamalarında yararlanılır (Deveci, 2003).

Yeni geliştirilen Sosyal Bilgiler programı anlayışı yapılandırmacı bakış açısına dayanmaktadır. Yapılandırmacı, öğrenen ve etkinlik merkezli, becerilere ağırlık veren, alternatif ölçme ve değerlendirmeleri içeren, ana ve ara disiplinlerle işbirliğini kuvvetlendiren, bütüncü/ tematik bir bakış açısından oluşmaktadır. Her alanda ortak olan ve bir de alanlara özgü beceriler söz konusudur. Programın öğelerine bakıldığında tema ya da öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalardan oluşmaktadır. Kazanım: öğrencinin kendisinin planlanmış etkinlikler sayesinde kazanması planlanan bilgi, duygu, beceri ve değerlerdir. Etkinlikler öğrencilerin kazanımları gerçekleştirebilmesi gereken aktif olabilmesini sağlayan her türlü faaliyetlerdir. Açıklamalar, ilgili kazanımların içerdiği ara disiplin özellikleri, beceri ve değerleri gösteren, bunun yanında diğer ana disiplinlerle ilişki, uyarılar, ders içi ve ders dışı etkinlikler ile ölçme ve değerlendirmeye özgü çeşitli ifadelerden oluşmaktadır (Öztürk, 2005: 458).

Türkiye’de yapılandırmacılığa dayalı sosyal bilgiler eğitim programı geliştirme çalışmaları çağdaş eğilimlere paralel olarak son birkaç yılda hız kazanmıştır. Programın dayandığı yapılandırmacılık yaklaşımında öğrenme bir öğrenme konusuyla ilgili problem çözme, kritik düşünme öğrencilerin aktif katılımı üzerinde temellendirilmiştir. Öğrenciler, önceki bilgi ve yaşantıları üzerine yeni bir durumu uygulayarak yeni bir anlama düzeyi oluşturmak için yeni bilgi ile önceden var olan zihinsel oluşumlarını birleştirirler. Bu yaklaşımda bilginin öğretmen tarafından özetletilmesinden ziyade öğrencinin yeni bilgi inşa etmesi önemlidir. Öğrenciler bir olayı ya da kavramı kendi kendilerine keşfettiklerinde daha çok heyecan duyduklarından dolayı yeni bilgiyi daha iyi hazmederler ve farklı yerlerde kullanabilirler (Öztürk; 2005, 90).

2.2.12. Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Çağdaş Eğilimler

Sosyal Bilgiler eğitim programının kapsam ve düzeninin oluşturulmasında, geleneksel olarak genişleyen çevre yaklaşımı temel alınmaktadır.

Fakat son yıllarda bu yaklaşım eleştirilmeye başlanmıştır. Eleştirilerin temel noktası iki nedene dayanmaktadır. Birincisi artık günümüzde çocuklar yakın çevrelerinin çok ötesindeki olaylardan da haberdardır. İkinci neden ise, genişleyen çevre yaklaşımını destekleyen yeterli nicelik ve nitelikte araştırma bulgusu olmayışıdır.

Bu nedenle sosyal bilgiler programının düzenlenmesinde değişik yaklaşımları gündeme getirmiştir.

2.2.13. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Programının ve Etkinliklerinin İçeriği

6.sınıf sosyal bilgiler programı 7 üniteden oluşmaktadır.

- 1.Ünite sosyal bilgiler öğreniyorum
- 2.Ünite yeryüzünde yaşam
- 3.Ünite ipek yolunda Türkler
- 4.ünite ülkemizin kaynakları
- 5.ünite ülkemiz ve dünya
- 6.ünite demokrasinin serüveni
- 7.ünite elektronik yüzyıl

Bu ünitelerin yanı sıra birde çalışma kitabı mevcuttur.2005 yılında basılan ders kitaplarının en önemli özelliklerinden biri de, ders kitaplarına eşlik eden “Öğrenci Çalışma Kitabı”nın bulunmasıdır. Öğrenci merkezli olma iddiasında olan bir ders kitabının öğrencinin “yapabilme” durumlarını harekete geçirecek etkinlik örüntüleri ile donanmış olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda Öğrenci Çalışma Kitabı, öğrencilerin ders kitabında işlenen konular ile ilgili etkinlikleri yaparak öğrenme sürecine aktif olarak katıldıkları, öğrenmelerinin sorumluluklarını aldıkları bir kitap-defter işlevi görmektedir. Bu anlamda Öğrenci Çalışma Kitabı, ders kitabının bütünleyicisidir, bir bakıma izdüşümüdür. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı da Öğrenci Çalışma Kitabı’nı ilgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan basılı eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen CD, DVD, VCD gibi ek materyalleri kapsayan set(Tebliğler Dergisi, 2004)

olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede Öğrenci Çalışma Kitabı ile ilgili dersin öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasına yardımcı olacak, öğrenmeyi pekiştirecek unsurları içermektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde işe koşulacak etkinliklerin öğrencileri muhakeme, bağımsız düşünme, kıyaslama ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmalarına yardımcı olacak şekilde hazırlanması istenmektedir. Doğal olarak bu süreçte, Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin bireysel ya da grup çalışması ile araştırma yapması, olay, olgu ve durumları gözlemlemesi beklenmektedir. Bu anlamda öğrencinin bilgiyi ezberlemesi değil, zihninde inşa etmesi hedeflenmektedir. Bu anlamda öğrencinin bilgiyi ezberlemesi değil ezberlemesi değil, zihninde inşa etmesi hedeflenmektedir. Bu anlamda da Öğrenci Çalışma Kitapları öğrencilere hem genel hem de alana özel becerilerin kazandırılması sürecinde en temel eğitim araçlarından biri olmuştur. Programda ifadesini bulan becerileri geliştirmek için Sosyal Bilgiler dersine ait Öğrenci Çalışma Kitapları'nda yer alan etkinlikler ise; Fotoğraf ve resimleri yorumlama, Fotoğraf ve resimlerdeki değişim ve sürekliliği görme, Tablo, grafik, diyagram, kavram haritası oluşturma ve yorumlama, sınıflama, listeleme, eşleştirme, çıkarımda bulunma, Benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma, karşılaştırmalar yapma, Neden sonuç ilişkilerini belirleme, ilişkiler kurma, önem sırasına koyma, sıralama, düşüncesini değer yargısını, varsayımını ifade etme, poster, resim, ayırmaç çizme, öykü, şiir, slogan yazma, anafikir bulma, not alma, not alma, özetleme, boşluk/bulmaca doldurma, proje hazırlama, rapor yazma, örnek olay inceleme, gazete inceleme, roportaj yapma, sözlü tarih çalışması yapma, tarihsel empati, tarihsel alanları gezme ve geziyi değerlendirme, harita, kroki, küre üzerinde çalışma, film izleme, balık kılıcı gibi etkinliklerin büyük bir bölümü, öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alarak bilgilerini yapılandırmalarını, işlemelerini sağlayacak etkinliklerdir (Öztürk, 2007).Etkinlikler bu çalışma kitabında yer almaktadır. Her üniteye içeriği doğrultusunda etkinliklere yer verilmiştir. Bu etkinlik örneklerinin bazılarını tezin ekler kısmında yer verilmiştir

Her üniteye etkinliğinin sonunda öz değerlendirme formu ve grup değerlendirme formu yer almaktadır. Grup özdeğerlendirme formunda: grubun adı, gruptaki öğrencilerin adları ve etkinlikleri hazırlarken öğrencilerin değerlendirilecek tutum ve davranışları, çalışmalar sırasında karşılaştıkları en büyük sorun, bu sorunun nerden kaynaklandığı, gruplarının en iyi oldukları alan ve eleştiri kısmı bulunmaktadır.

Öz değerlendirme formunda ise: öğrencinin adı, soyadı, sınıfı, numarası ve öğrencilerin değerlendireceği davranışlar, bu etkinliklerden neler öğrendiği, bu etkinlikler sırasında grubundaki arkadaşlara nasıl yardım etti ve etkinlikler sırasında en iyi yaptığı şey nedir gibi maddeler bulunmaktadır.

Bu değerlendirme formlarının amacı öğrencinin etkinlikleri yaparken izlediği yolu, öğrencinin kendisine neler kattığını, arkadaşlarıyla ortak paylaşımlarının neler olduğunu, etkinlikleri yaparken zamanı nasıl kullandığı, ne gibi sorunlar olduğu ve Çözümlerini kendilerinin bulması gerektiğini hissettirmesi bakımından yararı olmuştur.

Yapılandırmacı yaklaşımın eğitim-öğretim yaşamımıza girmesinin sonucu olarak görebiliriz bu etkinlikleri, çünkü öğrencinin eleştiri yapabilme yeteneğini, kendilerini ifade edebilme güçlerini geliştirdiklerini düşünebiliriz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama yöntemi, veri toplama aracının uygulanması ve verilerin çözümlenmesi aşamalarında yapılan çalışmalara ait bilgileri içermektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel bir karakter arz edip tarama (survey) modelinde yürütülmüştür. “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde etkinliklerin uygulanmasında öğretmen görüşleri (Adıyaman ili örneği).” ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanmak üzere anket geliştirilmiştir.

Elde edilecek veriler doğrultusunda, alan yazıdan elde edilen bulgulara da dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

3.2. Evren Örnekleme

Araştırmanın çalışma evrenini, 2009-2010 öğretim yılının Adıyaman İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 72 ilköğretim okulunda görev yapan 100 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Genel hatlarıyla evreni temsil edebileceği düşünülerek merkez ilçedeki köy okulları, merkez okulları, ikili eğitim yapan, tam gün eğitim veren okullar dahil edilmiştir.

Çalışma evreninin çok büyük olmaması, ulaşımında güçlük bulunmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilebileceği düşüncesiyle, araştırmada örneklem alınma yoluna gidilmeyerek, araştırma çalışma evrenini oluşturan bütün öğretmenler üzerinde uygulanmıştır.

Araştırmanın örneklemini ise; Adıyaman il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Çalışma evrenindeki öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılan veri toplama aracı ile ilk defa bu araştırmada kullanılmak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen anket formunda soruların doğrudan etkinliklerin uygulanabilirliğine ve yeni yaklaşımın ne

kadar benimsendiğine yönelik olmasına, açık ve anlaşılır olmasına ve her sorunun yalnızca bir cevabının olmasına özen gösterilmiştir.

Hazırlanan anketin kapsam ve uyum geçerliliği F.Ü.Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri tarafından incelenmiş, öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak sağlanmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup/olmadığı Kaiser Maier Olkin (KMO) testine tabi tutulmuştur. Anketin yapı geçerliliği ise faktör analizi ile sağlanmıştır. Bunun için yapılan pilot uygulamada elde edilen veriler ve faktör yükleri aşağıdadır.

Verilerin faktör analizine uygun olup/olmadığını belirlemek için yapılan Kaiser Mayer Olkin (KMO) testi sonucunda $KMO=.557$ olduğu, Bartlett's Test of Sphericity= 1076, 362, $p= .000$ anlamlı olduğu ve faktör analizinin yapılabileceği anlaşılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizinde anket içerisinde yer alan maddelerin communalities değerleri aşağıda sıralanmıştır.

	Initial	Extraction
Madde 1	1,000	,772
Madde 2	1,000	,666
Madde 3	1,000	,615
Madde 4	1,000	,697
Madde 5	1,000	,740
Madde 6	1,000	,700
Madde 7	1,000	,684
Madde 8	1,000	,686
Madde 9	1,000	,785
Madde 10	1,000	,675
Madde 11	1,000	,623
Madde 12	1,000	,688
Madde 13	1,000	,696
Madde 14	1,000	,677
Madde 15	1,000	,744
Madde 16	1,000	,718
Madde 17	1,000	,644
Madde 18	1,000	,722
Madde 19	1,000	,725
Madde 20	1,000	,774
Madde 21	1,000	,796
Madde 22	1,000	,630
Madde 23	1,000	,644
Madde 24	1,000	,765
Madde 25	1,000	,743
Madde 26	1,000	,720
Madde 27	1,000	,730
Madde 28	1,000	,648
Madde 29	1,000	,737
Madde 30	1,000	,739
Madde 31	1,000	,803

Tabloda görüldüğü üzere maddelerin faktör yüklerinin 0.615-0.803 arasında değiştiği, tek faktörle açıklanabildiği görülmektedir.

Anketin güvenilirliğine yönelik Cronbach Alfa değeri hesaplanmıştır.

(Cronbach's Alpha=, 528)

Ayrıca anketlerin uygulanma sırasında öğretmenlerle birebir görüşülmüştür ve öğretmenlerin anketleri kurallara uyarak doldurulması sağlanmıştır. Anket formu 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmenlere ilişkin kişisel bilgilerle ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde yeni programla ilgili bilgilenme durumları hakkında sorular yer almaktadır. 3. bölümde öğrencilerin öğrenmekte zorlandığı ünitelerle ilgili sorular ve öğrenciye ağır gelen sınıf programının hangisi olduğunu belirten soru yer almaktadır. 4.bölümde kullanılan yöntem ve teknikleri kullanma durumuyla ilgili sorulara ve araç-gereç kullanımıyla ilgili sorulara yer verilmiştir. 5.bölümde sosyal bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanışı ile ilgili görüş bildiren sorular yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

İlköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan anketlerden elde edilen veriler, araştırmacı tarafından bizzat okullara gidilerek elden teslim edilmiş ve toplanmıştır. Veriler SPSS paket programıyla çözümlenerek tablolaştırılmıştır.

Verilerin analizinde öğretmen görüşleri f, %, $\bar{X}$, ss, t testi, tek yönlü varyans analizi, parametrik olmayan verilerin analizlerinde Mann Whitney U (MWU) ve Kruskall Wallis testlerinden yararlanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Çalışmaya Katılanların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.1 Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları

Tablo 4.1. Cinsiyetlerin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Cinsiyet	N	%
Kadın	30	30
Erkek	70	70
Toplam	100	100

Yukarıdaki tabloda Adıyaman ilindeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetleri dikkate alındığında %30 oranında kadın, %70 oranında erkek olduğu görülmektedir ve kadın oranıyla erkek oranı arasında fark olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye'deki Kadın Erkek Dağılımının yansıtmamaktadır.

4.1.2. Katılımcıların Okutulmuş Sınıflara Göre Dağılımları

Tablo 4.2. Okutulmuş Sınıfların Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Sınıf	N	%
Altıncı Sınıf	2	2
Yedinci Sınıf	1	1
Sekizinci Sınıf	8	8
Hepsi	89	89
Toplam	100	100

Yukarıdaki tabloda okutulmuş sınıfların, %2'si 6.sınıf, %1 7.sınıf, %8'ini ise 8.sınıf oluşturmaktadır. Bütün sınıflara giren öğretmenler %89 oranında olduğu görülmektedir. Bu durum okullardaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin genelde bütün sınıflara girdiğini göstermektedir.

4.1.3. Katılımcıların Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

Tablo 4.3. Meslekteki Kıdemlerin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Kıdem	N	%
1-5	6	6
6-10	4	4
11-15	25	25
16-20	50	50
21-	15	15
Toplam	100	100

Yukarıdaki tabloda ankete katılan öğretmenlerin meslekteki kıdemleri dikkate alındığında %50 oranında bu kıdem 16-20 yıl oldukları görülmektedir. Bu durum okullardaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin genelinde deneyimli olduğunu göstermektedir.

4.1.4. Katılımcıların Mezun Olunan Programa Göre Dağılımları

Tablo 4.4. Mezun Olunan Programın Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Program	N	%
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	31	31
Coğrafya Öğretmenliği	22	22
Tarih Öğretmenliği	47	47
Toplam	100	100

Yukarıdaki tabloda ankete katılan öğretmenlerin mezun oldukları program dikkate alındığında öğretmenlerinin %47 oranında tarih mezunu olduğu görülmektedir. Bu durum o bölgedeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin genelinde tarih mezunu olduğunu sonucuna götürmektedir.

4.1.5. Katılımcıların Mezun Olunan Program Kademelerine Göre Dağılımları

Tablo 4.5. Mezun Olunan Program Kademelerinin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Program	N	%
Lisans Tamamlama	5	5
Lisans	89	89
Yüksek Lisans	5	5
Doktora	1	1
Toplam	100	100

Yukarıdaki tabloda ankete katılan öğretmenlerin mezun oldukları öğrenim kademesi dikkate alındığında %89 oranında lisans mezunu oldukları görülmektedir. Bu durum sosyal bilgiler öğretmenlerinin Yüksek lisans ve doktora yapmadıkları görülmektedir.

4.2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Frekans Ve Yüzdeler Dağılımına Yönelik Bulgular ve Yorumları

4.2.1. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları İlişkin Görüşleri

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.	4	4	29	29	6	6	57	57	4	4
Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.	6	6	15	15	27	27	38	38	14	14
Sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	15	15	43	43	15	15	21	21	6	6
Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.	4	4	16	16	15	15	46	46	19	19
Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.	4	4	32	32	27	27	27	27	10	10
Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır.	2	2	12	12	19	19	47	47	20	20

Yukarıdaki tabloda ders kitabında görselliğe az verilmesi maddesinde %57 oranında katılıyorum tercih edilmişken, kesinlik bildiren tercihlerde %4 oranında görüş bildirilmiştir. Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir maddesinde %38 oranında katılıyorum tercih edilirken, %6 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Sınıfların ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir maddesinde %43 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilmişken, %6 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerin kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır maddesinde %46 oranında katılıyorum tercih edilirken %4 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır maddesinde %32 oranında katılmıyorum maddesi tercih

edilirken, %4 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır maddesinde %47 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %2 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir.

Bu durum yapılandırmacı yaklaşımın gereği gibi uygulanmadığını göstermektedir. Okulların durumunu bu sistemi yeterli şekilde uygulamada eksik kalmıştır görüşü savunulabilir.

4.2.2. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları İlişkin Görüşleri

Tablo 4.7. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	N	%	N	%	n	%
Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir.	3	3	55	55	27	27	15	15	0	0
Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.	4	4	16	16	23	23	46	46	11	11
Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur.	2	2	10	10	32	32	49	49	7	7
Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.	5	5	34	34	29	29	25	25	7	7
Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.	6	6	30	30	11	11	49	49	4	4
Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.	2	2	32	32	28	28	31	31	7	7

Yukarıdaki tabloda kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir maddesinde %55 katılmıyorum maddesi tercih edilirken %3 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur maddesinde %46 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken %4 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur maddesinde %49 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, %2 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır maddesinde %34 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken,

%5 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir maddesinde %49 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %4 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir maddesinde %32 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, %2 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir.

Bu durum genel olarak çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri öğrencilerin seviyesinin ağır geldiğini göstermektedir.

4.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları İlişkin Görüşleri

Tablo 4.8. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.	1	1	17	17	22	22	53	53	7	7
Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.	10	10	35	35	20	20	25	25	10	10
Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.	3	3	40	40	19	19	31	31	7	7
Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.	1	1	20	20	25	25	50	50	4	4
Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.	5	5	49	49	20	20	21	21	5	5
Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.	10	10	41	41	22	22	20	20	7	7

Yukarıdaki tabloda kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur maddesinde %53 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %1 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir maddesinde %35 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, kesinlik bildiren maddelerde %10 oranında görüş bildirilmiştir. Etkinlikler, öğrencilerin kişisel

niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır maddesinde %40 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, %3 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır maddesinde %50 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %1 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir maddesinde %49 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, kesinlik bildiren maddelerde % 5 oranında görüş bildirilmiştir. Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir maddesinde %41 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken %7 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir.

4.2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları İlişkin Görüşleri

Tablo 4.9. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.	6	6	44	44	28	28	22	22	7	7
Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır	9	9	46	46	26	26	16	16	3	3
Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.	1	1	16	16	23	23	53	53	7	7
Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.	3	3	12	12	14	14	44	44	27	27
Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.	2	2	28	28	15	15	44	44	11	11
Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.	1	1	24	24	25	25	44	44	6	6

Yukarıdaki tabloda etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır maddesinde %44 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, %6 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Kitapta önemli olan yazım yanlışlıkları vardır maddesinde %46 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, %3 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde

kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır maddesinde %53 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %1 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır maddesinde %44 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %3 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir maddesinde %44 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %2 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır maddesinde %44 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %1 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir.

4.2.5. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları İlişkin Görüşleri

Tablo 4.10. Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışının Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.

Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	N	%	N	%	n	%
Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.	3	3	29	29	12	12	48	48	8	8
Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.	3	3	35	35	22	22	38	38	2	2
Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.	40	40	32	32	19	19	9	9	0	0
Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir.	17	17	38	38	21	21	21	21	3	3
Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.	8	8	13	13	23	23	45	45	11	11
Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.	5	5	21	21	22	22	36	36	16	16
Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.	6	6	18	18	17	17	44	44	15	15

Yukarıdaki tabloda etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir maddesinde %48 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %3 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım maddesinde %38 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %2 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir maddesinde %40 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilirken, %9 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir maddesinde %38 oranında katılmıyorum maddesi tercih edilirken, %3 oranında kesinlikle katılıyorum maddesi tercih edilmiştir. Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur maddesinde %45 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %8 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır maddesinde %36 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken, %5 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir. Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir maddesinde %44 oranında katılıyorum maddesi tercih edilirken % 6 oranında kesinlikle katılmıyorum maddesi tercih edilmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşımla beraber eğitimde kullanılan etkinlikler yani çalışma kitapları eğitime yeni bir anlayış getirmiştir. Bu tezin ana noktasını oluşturan etkinliklerin uygulanması için yeterli ortamın oluşması gerekmektedir. Bu ankete katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar göz önüne alındığında birinci derecede yaşadıkları problem süreyi yetiştirmemeleridir. Buna bağlı olarak çalışma kitabında verilen etkinlik sayısının fazla olmasının öğretmenlere sıkıntı yaşattığı görülmektedir. Kalabalık sınıfların mevcut olmasından dolayı etkinliklerin uygulandıkları sırada sınıf içinde karmaşıklıkların oluştuğunun görülmesidir. Öğrenciler bu etkinlikleri uygularken birinden yardım almak zorunda kalmaktadır çünkü bazı etkinliklerin öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyesini aşmaktadır. Öğretmenlerin görüşüne göre öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri mevcuttur.

4.2.6.Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Çeşitli Değişkelere Göre Dağılımına Yönelik Bulgular ve Yorumları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ilgili ankette yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında 'cinsiyet' değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı yapılan Ki-kare (X^2) testi sonucunda anlaşılmıştır (Tablo 1).

Tablo 4.11. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

M No	Madde	X ²	p	Fark Olan Gruplar
1	Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.	2,95	0,566	-----
2	Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.	2,39	0,664	-----
3	Sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	2,056	0,725	-----
4	Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.	2,36	0,670	-----
5	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.	2,25	0,691	-----
6	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır.	2,79	0,593	-----
7	Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir.	1,79	0,616	-----
8	Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.	1,82	0,769	-----
9	Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur.	4,06	0,398	-----
10	Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.	7,44	0,114	-----
11	Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.	3,04	0,694	-----
12	Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.	0,967	0,809	-----
13	Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.	8,67	0,070	-----
14	Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.	0,683	0,953	-----
15	Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.	3,51	0,476	-----
16	Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.	4,32	0,364	-----
17	Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.	6,54	0,163	-----
18	Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.	3,91	0,418	-----
19	Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.	3,11	0,375	-----
20	Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır	4,44	0,350	-----
21	Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.	5,39	0,250	-----
22	Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.	2,96	0,564	-----
23	Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.	6,18	0,186	-----
24	Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.	4,51	0,343	-----
25	Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.	1,49	0,829	-----
26	Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.	6,33	0,176	-----
27	Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.	1,75	0,782	-----
28	Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir.	3,19	0,526	-----
29	Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.	6,12	0,190	-----
30	Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.	0,382	0,984	-----
31	Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.	2,70	0,609	-----

Tablo 4.12: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Okutulan Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı

M No	Madde	X ²	p	Fark Olan Gruplar
1	Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.	7,37	0,965	-----
2	Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.	18,16	0,315	-----
3	Sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	19,06	0,266	-----
4	Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.	11,78	0,759	-----
5	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.	8,32	0,939	-----
6	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır.	18,45	0,298	-----
7	Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir.	8,75	0,724	-----
8	Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.	9,35	0,899	-----
9	Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur.	17,99	0,324	-----
10	Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.	26,21	0,051	-----
11	Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.	10,55	0,957	-----
12	Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.	9,80	0,634	-----
13	Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.	4,50	0,998	-----
14	Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.	20,50	0,199	-----
15	Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.	15,82	0,466	-----
16	Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.	20,63	0,193	-----
17	Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.	32,84*	0,008	-----
18	Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.	17,67	0,343	-----
19	Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.	13,66	0,323	-----
20	Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır	20,48	0,200	-----
21	Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.	5,65	0,992	-----
22	Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.	14,39	0,570	-----
23	Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen Kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.	14,07	0,594	-----
24	Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.	38,50*	0,001	-----
25	Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.	11,96	0,747	-----
26	Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.	22,67	0,122	-----
27	Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.	10,95	0,813	-----
28	Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir.	12,77	0,690	-----
29	Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.	10,17	0,858	-----
30	Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.	12,50	0,709	-----
31	Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.	8,77	0,922	-----

df:16

Yapılan ki-kare (X^2) testi sonucunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin okutulan sınıf değişkenine göre, ankette belirttikleri görüşleri arasında 17 ve 24. maddelerde anlamlı bir fark bulunmuş (Tablo 2).

Öğretmenlerin 17. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_{17} = 32.84$, $df=16$, $p<.05$ ($p=.008$)], 8. sınıfı okutan öğretmenler (%57,1) ile 6. sınıfı okutan öğretmenler arasındadır (%4,1). Buna göre ankette yer alan, “Etkinliklerde yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir” görüşünü, 8. sınıfı okutan öğretmenler, 6. sınıfı okutan öğretmenlere göre daha fazla benimsemişler. Bu bulgu 8. sınıfı okutan öğretmenlerin, 6. sınıfı okutanlara göre, Sosyal Bilgiler Dersindeki etkinliklerde yer alan görsel materyalleri, ders kitabındaki konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu bulmamaktadırlar şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin 24. maddede yer alan “Etkinlikler, öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır” şeklindeki görüşleri arasındaki okutulan sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık [$X^2_{24} = 38.50$, $df=16$, $p<.05$ ($p=.001$)]. Buna göre ilgili görüşü en fazla 6. sınıfı okutan öğretmenler (%100), en az ise ‘hepsi’ sınıfını okutan öğretmenler (%41,6) benimsemişlerdir. Bu bulgu, ilgili konuda en iyimser öğretmenlerin 6. sınıfı okutan öğretmenler olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.13.Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Kıdem Değişkenine Göre Dağılımı

Mad. No	Madde	X ²	p	Fark Olan
1	Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.	13,94	0.603	-----
2	Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.	13,77	0.616	-----
3	Sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	33,38*	0.007	11-15 ile 21 yıl ve
4	Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.	13,50	0.636	-----
5	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.	22,45	0.129	-----
6	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede	26,30	0.50	-----
7	Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir.	8,89	0.712	-----
8	Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.	18,99	0.269	-----
9	Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur.	10,22	0.855	-----
10	Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.	17,31	0.365	-----
11	Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.	20,28	0.440	-----
12	Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.	14,70	0.258	-----
13	Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.	10,54	0.837	-----
14	Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.	16,86	0.395	-----
15	Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.	19,96	0.222	-----
16	Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.	10,59	0.834	-----
17	Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.	13,75	0.617	-----
18	Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.	17,65	0.344	-----
19	Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.	9,25	0.681	-----
20	Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır	10,83	0.820	-----
21	Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.	21,18	0.172	-----
22	Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.	20,06	0.217	-----
23	Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen Kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.	19,46	0.245	-----
24	Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.	32,48*	0.009	6-10 ile 16-20 yıl
25	Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.	25,25	0.660	-----
26	Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.	24,49	0.790	-----
27	Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.	25,32	0.640	-----
28	Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir.	19,92	0.224	-----
29	Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.	17,41	0.359	-----
30	Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.	15,78	0.468	-----
31	Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.	32,61*	0.008	1-5 ile 21 ve üzeri

df:16

Yapılan ki-kare (X^2) testi sonucunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin kıdem sınıf değişkenine göre, ankette belirttikleri görüşleri arasında 3, 24 ve 31. maddelerde anlamlı bir fark bulunmuş (Tablo 3).

Öğretmenlerin 3. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_3 = 33.38$, $df=16$, $p<.05$ ($p=.007$)], 11-15 yıl (%20) ile 21. yıl ve üzeri arasındadır (%66,7). Buna göre kıdemli öğretmenlerin, sınıfın ve okulun fiziki yapısını etkinliklere daha uygun bulduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin 24. maddede yer alan “Etkinlikler, öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır” şeklindeki görüşleri arasında kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık [$X^2_{24} = 32.48$, $df=16$, $p<.05$ ($p=.009$)]. Buna göre ilgili görüşü en fazla 16-20 yıl kıdeme sahip öğretmenler (%52), en az ise 60-10 yıl kıdeme sahip öğretmenler (%25), benimsemişlerdir.

Öğretmenlerin 31. maddede yer alan “Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir” şeklindeki görüşleri arasında kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık [$X^2_{31} = 32.61$, $df=16$, $p<.05$ ($p=.008$)]. Buna göre ilgili görüşü en fazla 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler (%73,3), en az ise 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler (%16,7), benimsemişlerdir.

Tablo 4.14. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin Mezun Olunan Program Değişkenine Göre Dağılımı

Ma	Madde	X ²	p	Fark Olan
1	Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.	11,86	0.157	-----
2	Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.	8,81	0.358	-----
3	Sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	13,78	0.088	-----
4	Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.	4,65	0.794	-----
5	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.	10,49	0.232	-----
6	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır.	6,99	0.538	-----
7	Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir.	2,39	0.881	-----
8	Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.	2,75	0.949	-----
9	Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur.	8,57	0.379	-----
10	Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.	5,26	0.729	-----
11	Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.	19,26*	0.037	Coğrafya-Sosyal
12	Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.	1,56	0.955	-----
13	Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.	6,04	0.643	-----
14	Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.	5,45	0.708	-----
15	Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.	7,19	0.516	-----
16	Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.	15,66*	0.047	Coğrafya-Sosyal
17	Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.	5,91	0.656	-----
18	Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.	5,18	0.737	-----
19	Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.	9,32	0.156	-----
20	Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır	5,77	0.672	-----
21	Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.	11,05	0.200	-----
22	Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.	6,20	0.625	-----
23	Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.	9,18	0.327	-----
24	Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.	11,24	0.188	-----
25	Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.	12,74	0.121	-----
26	Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.	4,75	0.784	-----
27	Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.	10,65	0.222	-----
28	Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir.	13,98	0.082	-----
29	Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.	9,60	0.294	-----
30	Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.	6,49	0.593	-----
31	Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.	5,01	0.756	-----

df:8

Yapılan ki-kare (X^2) testi sonucunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun olunan program değişkenine göre, ankette belirttikleri görüşleri arasında 11 ve16. maddelerde anlamlı bir fark bulunmuş (Tablo 4).

Öğretmenlerin 11. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_{11}=19.26$, $df=8$, $p<.05$ ($p=.0037$)], coğrafya programı mezunu öğretmenler (%54,5) ile sosyal bilgiler programı mezunu öğretmenler arasındadır (%45,2). Buna “Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir” görüşünü, coğrafya programı mezunu öğretmenler, sosyal bilgiler programı mezunu öğretmenlere göre daha fazla benimsemişlerdir denilebilir.

Öğretmenlerin 16. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_{16}=15.66$, $df=8$, $p<.05$ ($p=.0047$)], coğrafya programı mezunu öğretmenler (%31,8) ile sosyal bilgiler programı mezunu öğretmenler arasındadır (%67,7). Buna göre, “sosyal bilgiler ders programındaki etkinlikler, programın ön gördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır” görüşünü, sosyal bilgiler programı mezunu öğretmenler, coğrafya programı mezunu öğretmenlere göre daha fazla benimsemişlerdir denilebilir. Bu konuda coğrafya programı mezunu öğretmenlerin daha karamsar olmasının, nedeni ilgili programdaki coğrafya konularının az olmasına bağlanabilir.

Tablo 4.15. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanmasına Yönelik Görüşlerinin En Son Mezun Olunan Öğretim Kademesi Değişkenine Göre Dağılımı

Mad. No	Madde	X ²	p	Fark Olan Gruplar
1	Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.	12,64	0.125	-----
2	Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.	5,64	0.687	-----
3	Sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	13,57		-----
4	Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.	10,80	0.213	-----
5	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.	9,96	0.267	-----
6	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır.	5,16	0.740	-----
7	Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir.	3,93	0.686	-----
8	Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.	10,02	0.264	-----
9	Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur.	13,05	0.052	
10	Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.	3,65	0.887	-----
11	Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.	8,98	0.524	-----
12	Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.	11,09	0.086	-----
13	Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.	7,04	0.532	-----
14	Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.	7,45	0.589	-----
15	Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.	10,88	0.208	-----
16	Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.	5,92	0.655	-----
17	Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.	23,97*	0,002	Lisans tamamlama- Doktora
18	Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.	9,27	0.210	-----
19	Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.	5,29	0.527	-----
20	Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır	6,37	0.605	-----
21	Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.	3,74	0.879	-----
22	Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.	4,56	0.803	-----
23	Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen Kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.	8,79	0.360	-----
24	Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.	3,93	0.863	-----
25	Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.	24,43*	0.002	Lisans tamamlama- Yüksek Lisans
26	Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.	5,93	0.655	-----
27	Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.	3,06	0.921	-----
28	Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir.	22,60*	0.002	Lisans tamamlama-
29	Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.	13,13	0.107	-----
30	Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.	2,34	0.969	-----
31	Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.	13,57	0.094	-----

df:8

Yapılan ki-kare (X^2) testi sonucunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin en son mezun olunan program değişkenine göre, ankette belirttikleri görüşleri arasında 17, 25 ve 28. maddelerde anlamlı bir fark bulunmuş (Tablo 5).

Öğretmenlerin 17. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_{17}=23,97$, $df=8$, $p<.05$ ($p=.002$)], lisans tamamlama mezunu öğretmenler (%0,3) ile doktora mezunu öğretmenler arasındadır (%33). Buna ilgili maddeyi, doktora mezunu öğretmenler, lisans tamamlama mezunu öğretmenlere göre daha fazla benimsemişlerdir denilebilir. Buna göre, sosyal bilgiler programında yer alan etkinlikler ile ilgili ders kitabının uyumlu olduğu konusunda, doktora mezunu öğretmenler iyimser bir tavır sergilerken; lisans tamamlama mezunu öğretmenlerin bu denli karamsar olması dikkat çekicidir.

Öğretmenlerin 25. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_{25}=24,43$, $df=8$, $p<.05$ ($p=.002$)], lisans tamamlama mezunu öğretmenler (%20) ile yüksek lisans mezunu öğretmenler arasındadır (%46,1). Buna ilgili maddeyi, yüksek lisans mezunu öğretmenler, lisans tamamlama mezunu öğretmenlere göre daha fazla benimsemişlerdir denilebilir. Buna göre, sosyal bilgiler programında yer alan etkinliklerin, öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirdiği konusunda yüksek lisans mezunu öğretmenlerin daha iyimser olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin 28. maddeye yönelik görüşleri arasındaki anlamlı farklılık [$X^2_{28}=22,60$, $df=8$, $p<.05$ ($p=.002$)], lisans tamamlama mezunu öğretmenler (%20) ile doktora mezunu öğretmenler arasındadır (%50). Buna göre ilgili maddeyi, doktora mezunu öğretmenler, lisans tamamlama mezunu öğretmenlere göre daha fazla benimsemişlerdir denilebilir. Bu bulgu, doktora mezunu öğretmenlerin, etkinliklerin uygulanması için okuldaki materyalleri yeterli görürken, lisans tamamlama mezunu öğretmenlerin ise yetersiz gördüğu şeklinde yorumlanabilir. Bunun olması nedenleri arasında, doktora yapan öğretmenlerin konuyu, lisans tamamlama mezunu öğretmenlere göre daha iyi bilmeleri olabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde Adıyaman ili merkez ilçede görev yapan 100 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanan anket sonuçlarının değerlendirilmesi ile elde edilen bulgulara göre varılan sonuçlara yer verilmiş ve sonuçlar doğrultusunda yapılan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, etkinliklerin uygulanışına göre sonuçlar ve öğretmenlere yönelik kişisel sonuçlar olarak iki kısımdan oluşmuştur.

1. Öğretmenlerin kişisel bilgilerine ilişkin sonuçlar öğretmenlerin cinsiyet dağılımları ele alındığında erkek oranı(%70) bayan oranından(%30) fazla çıkmıştır. Bu durum da aralarında fark olduğu sonucunu doğurmuştur.

Öğretmenlerin okutulan sınıf bilgilerine ilişkin sonuçlarda, ankete katılan bütün sosyal bilgiler öğretmenlerinin altıncı, yedinci, sekizinci sınıfların hepsine birden girdikleri sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin meslek kıdemlerine ilişkin sonuçlarda 16-20 yıl arası öğretmen oranının (%50)daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin mezun olunan programa ilişkin sonuçlarda tarih öğretmenlerinin oranı(%47)daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin yeni programla ilgili bilgilendirilmelerine ilişkin sonuçlarda en çok internet üzerinden bilgi aldıkları ve genel olarak da ayrıca bilgilendirme almadıkları sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin altıncı sınıf sosyal bilgile dersinde öğrencilerinin öğrenmekte zorlandıkları ünitelere ilişkin sonuçlarda en fazla ipek yolunda Türkler ünitesinde zorlandıkları, sosyal bilgiler öğreniyorum ünitesinde ise hiç zorlanmadıkları sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde uyguladıkları yöntem ve teknikleri kullanma sıklıklarına ilişkin sonuçlarda düz anlatım yöntemini sık sık, soru cevap tekniğini sık sık beyin fırtınasını ara-sıra, drama tekniğini nadiren, proje tekniğini ara-sıra, gezi inceleme tekniğini hiç, görsel materyal okuma tekniğini sık sık, tablo grafik ve kroki hazırlama tekniğini ara-sıra, grup çalışması tekniğini ara-sıra müze,

müze ve tarihi yerlere gezi düzenleme tekniğini hiç kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan araç –gereçlerinin kullanma sıklıklarına ilişkin sonuçlarda ders kitabını her zaman, harita ve atlası sık sık, küre kullanımı sık sık, test kitaplarını sık sık, bilgisayar ve projeksiyon kullanımını ara-sıra, resim ve fotoğraf kullanma ara-sıra, eğitim cd lerini ara-sıra, gazete ve dergileri nadiren, yazı tahtasını her zaman, tepe gözü ara-sıra, interneti ara sıra kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanışı ile ilgili görüşleri

Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmişlerdir maddesine katıldıkları (%57), etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir maddesine katıldıkları (%38), sınıflar ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir maddesine katılmadıkları (%43), etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır maddesine katıldıkları (%46), etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır maddesine katılmadıkları (%32), etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır maddesine katıldıkları (%47), kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun değildir maddesine katılmadıkları (%55), etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur maddesine katılmadıkları (%46), kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine uygundur maddesine katılmadıkları (%49), kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır maddesine katılmadıkları (%34), bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir maddesine katıldıkları (%49), Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir maddesine katıldıkları (%31), Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur maddesine katıldıkları (%53), Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir maddesine katılmadıkları (%35), etkinlikler öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır maddesine katılmadıkları (%40), Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır maddesine katıldıkları (%50), Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir maddesine katılmadıkları (%49),

Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir maddesine katılmadıkları (%41),

Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır maddesine katılmadıkları (%44), Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır maddesine katılmadıkları (%46), Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım, etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır maddesine katıldıkları (%53), Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır maddesine katıldıkları (%44), Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir maddesine katıldıkları (%44),

Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır maddesine katıldıkları (%44),

Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir maddesine katıldıkları (%48), Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım maddesine katıldıkları (%38), Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir maddesine kesinlikle katılmadıkları (%40), Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyaller yeterlidir maddesine katılmadıkları (%38), Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur maddesine katıldıkları (%45) Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri, eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır maddesine katıldıkları (%36), Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir maddesine katıldıkları (%44) sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyet açısından bakıldığında erkekler kadınlardan daha olumlu görüş belirtmişlerdir.

Kıdem açısından incelendiğinde madde 3-6-26 maddelerde anlamlı görüş farklılığına ulaşılmıştır. Daha fazla mesleki kıdeme sahip olanlar arasında anlamlı görüş farklılığı sonucunu ulaşılmıştır. Kıdem arttıkça olumlu bakış açısının geliştiği, olumsuzlukların kanıksandığı şeklinde sonuç çıkarılabilir.

Program açısından incelendiğinde madde 16 ve 21 de anlamlı fark görülmüştür. Coğrafya-tarih, coğrafya-sosyal, sosyal- coğrafya programlarının arasında fark görüldüğü sonucunu ulaşılmıştır.

Kademe açısından incelendiğinde; madde1-9-12-28 maddelerde anlamlı görüş farklılığı görülmüştür. Üst düzey eğitim görenlerin daha alt düzeydekilere nazaran farklı beklentiler içerisinde olmaları ve konuları daha iyi analiz edebilmeleri görülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma verileri doğrultusunda yapılan öneriler araştırmacılara, uygulamaya, bilgilendirme ve eğitime yönelik olmak üzere üç grup halinde sunulmuştur.

1. Okullardaki araç, gereç ve malzeme eksikliği en kısa sürede tamamlanmalı, bilgisayar sınıfları ve öğrencilerin internete erişimleri sağlanmalıdır. Ayrıca öğrencilerin gerektiğinde araştırma yapabilecekleri yeterli kaynakların bulunduğu kütüphaneler oluşturulmalıdır.

2. Öğretmenlere yeni program ve zaman yönetimi, ölçme değerlendirme konularında hizmet içi eğitimler sunulmalıdır.

3. Farklı bölgeler için farklı içeriklerin ve etkinliklerin yer aldığı ancak aynı kazanımlara ulaşılmasını sağlayan ders kitapları basılmalıdır.

4. Evrensel değerlere, Atatürkçülük ve milliyetçilik değerlerine farklı ünite ve bölümlerde sıklıkla yer verilmeli ara disiplin ilişkilendirmeleri ve hangi değerlerin nasıl işleneceği konusunda yönlendirici, bilgilendirici açıklamalara yer verilmelidir.

5. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin karar verme, süreci yönlendirme serbestliklerinin olmasının önemi konusunda öğretmenler bilgilendirilmelidir, “konu yetişmeyecek kaygısı”nın önüne geçilmelidir. Sene başı ünitelendirilmiş yıllık planların ve belirtke tablolarının hazırlanış sürecine öğrenciler de dâhil edilmelidir.

6. Okullarda öğretmenlerin etkinlik ve değerlendirme aşamalarında yaşadıkları sorunları çözmelerinde onlara yardımcı olabilecek sürekli destek birimleri kurulmalıdır.

7. Programın değerlendirilmesinde öğrenci ve veli görüşlerine dayanan araştırmalar yapılmalıdır.

8. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler Programı’nda uygulanan etkinlikler, bu araştırmada gerçekleştirilemeyen gözlem metoduyla derinlemesine araştırılabilir.

9. Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine ayrılan haftalık ders saati süresi artırılabilir.

10. Öğretmenler için özellikle yeni programın oturması için geçecek olan süre içinde çalıştaylar düzenlenebilir.

11. Yeni programı kavratmaya ve yerleştirmeye yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim seminerleri verimli hale getirilebilir.

12. Öğrenciler, yaptıkları araştırma ödevlerini, sınıf ortamında ve gerektiği durumlarda okul geneline de sunmalıdırlar. Bunun sonucunda öğrenciler yaptıkları işlerin önemini daha iyi kavrarlar. Ayrıca yaptıkları ödevin sonucunda elde edilmesi gereken bilgi ve kazanımlar, sunum sırasında gelebilecek geribildirimlerle hem araştırmayı yapan öğrenciler hem de dinleyenler için kalıcılık sağlayacaktır. Yapılan ödevlerin sunulmasının diğer bir önemi de, öğrencilerin sunum sırasında konuşabilme ve kendini ifade edebilme becerilerini geliştireceğinden benlik kazanma ve sosyalleşmelerine katkı sağlayacaktır.

13. Bu konuda araştırma evreni daha geniş tutularak, değişik eğitim bölgelerinde ve çok sayıda okuldan örneklem grubuyla daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir.

14. Bu konuda ilköğretim 4.5.6.7 ve 8. sınıfları kapsayacak şekilde daha geniş kapsamlı bir araştırma yapılabilir.

15. Okullardaki materyaller zenginleştirilmeli ve eksiklikler giderilmelidir. Dersler öğrenci merkezli işlenmelidir. Etkili bir öğretim için çağdaş metotları kullanacak öğretmenler hizmet içi eğitime tabi tutularak öğretmenlere ışık tutmak üzere konularla ilgili araç ve gereçlerin ayrıntılı bir listesi verilmelidir.

16. Sosyal Bilgiler öğretiminde farklı yöntem ve teknikler kullanılarak öğrencilerin derslere aktif olarak katılımı sağlanmalı ve öğretmen bir yol gösterici ve bir isteklendirme kaynağı olarak öğrencileri kendilerinin öğretmeni yapabilmelidir.

KAYNAKLAR

1. AKAR, C (2001) İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı Değerlendirmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Koca Tepe üniv, Afyon.
2. ALKAN, C ve M. Kurt (2003) Özel Öğretim Yöntemleri Disiplinler Arası Öğretim Teknolojisi, Anı yayıncılık, İkinci baskı, Ankara.
3. BALCI, Ali. (1997) Sosyal bilimler araştırma; Yöntem Teknik ve İlkeler Gözden Geçirilmiş İlkeler İkinci Basım Ankara 72TDFO bilgi yayıncılık, Ankara.
4. ÇALIŞKAN, Hüseyin (2000), İlköğretim Okulları 1. Kademesi 4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Eğitim ve Öğretim Yöntemleri, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
5. ÇALIŞKAN, B ve Şahbudak, E.(2005) 20. Yüzyıl Dünya ve Türkiye Tarihi Öğretimi Kitabı: Yardımcı yönleri ve öneriler. Tarih vakfi yurt yayınları, İstanbul.
6. DEMİRCİOĞLU İ. H. (2006) Sosyal Bilgilerin Temelleri, Trabzon.
7. DEMİRTAŞ, A. Barth, J.L. (1997) İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğrenci, Kılavuzu, YÖK./Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.
8. DEVECİ, H (2003) Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenmenin Derse İlişkin Tutumlarına, Akademik Başarılarına ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
9. DOĞAN Y., (2008) İlköğretim Programları ve Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Değerlendirme Sonuçlarının Ortaöğretim İle Paylaşılması Çalışmayı Çalışma Raporu, Ankara.
10. DOĞAN, Nuri (1994), Ders Kitapları ve Sosyalleşme (1876-1918), Bağlam Yayıncılık, İstanbul
11. DOĞANAY, Hayati (2005) Coğrafyada Metotlar İstanbul: MEB yayınları

12. DÖNMEZ, Cengiz (editör: Cemalettin Şahin).(2003) Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
13. ERDAN M.(Tarihsiz). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Akım Kitapevi.
14. ERDEM Münire (2010) Sosyal Bilgiler Öğretimi Ankara. Alkım yayıncılık, İstanbul.
15. ERKAL, Mustafa E. (1996), Sosyoloji (Toplum bilimi), 7. Baskı, Der Yayınları, İstanbul.
16. <http://tip.erciyes.edu.tr/DersNotları/DahiliTip/HalkSağlığı/YusufOzturk/Sagl%C4%B1k%20egitimi.doc> Erişim tarihi: 19/03/2007.
17. KAĞITCIBAŞI, Çiğdem (1998), İnsan ve İnsanlar, 7. Baskı, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul
18. KARABULUT, Ali (1997), Ortaöğretim Gençliğinin Topsulaşmasından Doğan Problemler, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
19. KARAMAN, Özcan (2002), Polis Memuru Adaylarının Mesleki Sosyalleşme Sorunu (İngiltere ve Türkiye Örneği), Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
20. KARAMAN, Özcan (2002), Polis Memuru Adaylarının Mesleki Sosyalleşme Sorunu (İngiltere ve Türkiye Örneği), Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
21. KARAPINAR, Alpaslan (1997), Okuyan Ergenlerin Sosyalleşme Problemleri,
22. KOMİSYON (2005), İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar), T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
23. Köstüklü Nuri (2005), Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi. Konya: Günay ofset.

24. MEB, (2004), “Talim Terbiye Kurulu Program Geliştirme Çalışmaları.”
<http://tkb.meb.gov.tr/programlar> internet adresinden 20 Mayıs /2008 tarihinde alınmıştır.
25. MEB, (2006), İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitab, (2. Baskı) Ankara: Saray Matbaacılık.
26. MEB. (1998), İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Programı. Milli eğitim Basımevi, Ankara.
27. NAS R., (2003) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ezgi Yay., Bursa.
28. ÖZKUL, Osman (2011), Kültür Ve Kültürlenme,
www.soc.sakarva.edu.tr/ozk.pdf 20/03/2007
29. Öztürk Dilek (2003), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Yayıncılık
30. ÖZTÜRK C. (2007) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yay., Ankara.
31. ÖZTÜRK C., Otluoğlu R (2005) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler. Pegem Yay. Ankara.
32. ÖZTÜRK, Yusuf (2008), Sağlık Eğitimi, Ankara.
33. SAFRAN, M. (2004). İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler’ Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl 5, s:54-55 Ağustos-Eylül, Ankara.
34. SAFRAN, Mustafa ve Bahri Ata (2008). Okul Dışı Tarih Öğretimi. G.Ü.E.E.F. Dergi Sayısı 1, Ankara.
35. SÖNMEZ Veysel, (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Pegem Yay. 11. Ankara.
36. SÖNMEZ, Veysel (2005). Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu, 5. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.

37. SÖZER E., (1998) Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
38. SUNAL SDC ve Haas M. E (2002) Social Studies For The Elementary And Middle Grades A Constructivist Approach Boston: Allyn and Bacon
39. UĞUR, Hasan (1998), Anasınıfı Eğitiminin Sosyalleşmedeki Rolü ve Öğrencileri Sosyalleştirme Açısından Özel ve Devlet Anasınıflarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

EKLER

Ek 1. Anket Değerlendirme İzni

T.C.
ADİYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

10 Ağustos 2010

Sayı : B.08.4.MEM.4.02.00.08.311/19069
Konu : Anket Değerlendirme İzni

VALİLİK MAKAMINA
ADİYAMAN

- İlgi : a) MEB. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının 11/04/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.00.573/ 1950 sayılı emirleri.
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğünün 28/06/2010 tarih ve B.30.2.FIR.0.70.00.510-837/14379 sayılı yazısı.

Fırat Üniversitesi Rektörlüğü ilgi (b) yazısında; Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Seval HALLAÇ ilköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde etkinliklerin uygulamasında öğretmen görüşleri (Adıyaman ili örneği) konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği ölçeğini, İlimiz Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı İlköğretim okullarından (Birsen Esensoy İlköğretim Okulu, 23 Nisan İlköğretim Okulu, 50.Yıl İlköğretim Okulu, Altınşehir İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu, 100. Yıl İlköğretim Okulu, Menderes İlköğretim Okulu, Hürriyet İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu ve Fatih İlköğretim Okulların da) görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulayacağı belirtilmektedir.

Bu nedenle; 26/07/2010 tarihinde toplanan Müdürlüğümüz **Araştırma Değerlendirme Komisyonu** tarafından yapılan incelemede; anketin İlimiz Merkezinde bulunan (Birsen Esensoy İlköğretim Okulu, 23 Nisan İlköğretim Okulu, 50.Yıl İlköğretim Okulu, Altınşehir İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu, 100. Yıl İlköğretim Okulu, Menderes İlköğretim Okulu, Hürriyet İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim okulu ve Fatih İlköğretim Okulların da) görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine yönelik uygulamasında herhangi bir sakınca görülmediği belirtilmiştir.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Seval HALLAÇ tarafından, 13/09/2010 – 31/05/2011 tarihleri arasında ekte Müdürlüğümüzce tasdiklenen anketleri kullanarak, ilgili okul Müdürlüklerinin uygun göreceği zamanlarda, eğitim-öğretim aksatılmadan, bir ders saatinden fazla olmamak kaydıyla, anket/araştırmada veya veri toplamada öğretmenlere herhangi bir zorlama yapılmadan ders saatleri dışında (tenefüs saatlerinde);

İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde etkinliklerin uygulamasında öğretmen görüşleri (Adıyaman ili örneği) konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği ölçeğini yukarıda adı geçen okullarda görevli Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine yönelik olarak uygulamasına, ayrıca ilgili yapılacak araştırma ve tez çalışmasının bir örneğini "Araştırma Sahibinin" tutanağıyla birlikte 15 Haziran 2011 gününe kadar İl Millî Eğitim Müdürlüğü Kültür Şubesine gönderilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınızı arz ederim.

Uygun Görüşle Arz Ederim.

10/08/2010
Yakup ÇÜNEY
Vali Yardımcısı

OLUR

10./08/2010
Ramazan SODAN
Vali

Kazım ÇOBAN
Millî Eğitim Müdürü V.

Ek 2. Araştırma Değerlendirme Formu

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Seval HALLAÇ
Kurumu / Üniversitesi	Firat Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller	ADIYAMAN
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	1- Adıyaman İl Merkezinde bulunan Birsen Esensoy İlköğretim Okulu, 23 Nisan İlköğretim Okulu, 50.Yıl İlköğretim Okulu, Altınşehir İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu, 100. Yıl İlköğretim Okulu, Menderes İlköğretim Okulu, Hürriyet İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim okulu ve Fatih İlköğretim Okulların da görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine
Araştırmanın konusu	1- ilköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde etkinliklerin uygulamasında öğretmen görüşleri (Adıyaman ili örneği) konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği ölçeğin uygulanması,
Üniversite / Kurum onayı	Var / Yok (Vardır)
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	TEZ
Veri toplama araçları	1-Anket Uygulaması (ölçek) 2-Anket Uygulaması (ölçek) 3-Anket Uygulaması (ölçek)
Görüş istenilecek Birim/Birimler	Adıyaman İl Millî Eğitim Müdürlüğü
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
MEB. Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının 11/04/2007 tarih ve B.08.0.EGD.033.05.00.573/1950 sayılı emirleri doğrultusunda; 1- Adıyaman İl Merkezinde bulunan Birsen Esensoy İlköğretim Okulu, 23 Nisan İlköğretim Okulu, 50. Yıl İlköğretim Okulu, Altınşehir İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu, 100. Yıl İlköğretim Okulu, Menderes İlköğretim Okulu, Hürriyet İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim okulu ve Fatih İlköğretim Okulların da görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine,	
İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde etkinliklerin uygulamasında öğretmen görüşleri (Adıyaman ili örneği) konulu tezi ile ilgili olarak geliştirdiği ölçeğin, uygulanmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.	
Komisyon kararı	Oybirliği / Oyçokluğu ile alınmıştır.
Muhalef üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekçesi;

KOMİSYON

24/072010
Başkan
Baki ALTUN

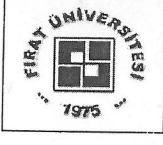
İl Millî Eğitim Müdür Yrd.

Üye
Orhan YALÇINDAĞ

RAM Rehber Öğrt.

Üye
Ahmet GÜNAYDIN

İl Millî Eğitim AR-GE Şubesi Görevli

Ek 3. Anket Değerlendirme İzni

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
ELAZIĞ

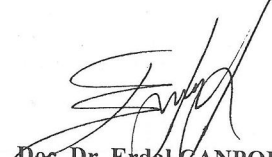
Sayı : B.30.2.FIR.0.36.00.00/ 936
Konu : Anket Değerlendirme İzni

18.08.2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Adıyaman Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 11.08.2010 tarih ve B.08.4. MEM. 4.02.00.08.311/19119 sayılı "Anket Değerlendirme İzni" konulu yazısı yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgileriniz ile gereğini arz ve rica ederim.

Doç. Dr. Erdal CANPOLAT
Dekan V.

EK/EKLER :

1- Adıyaman Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün Yazısı ve Ekleri (7 Sayfa)

Ek 4. Anket Değerlendirme İzni**T.C.
ADİYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : B.08.4.MEM.4.02.00.08.311/ 19119
Konu : Anket Değerlendirme İzni

11 Ağustos 2010

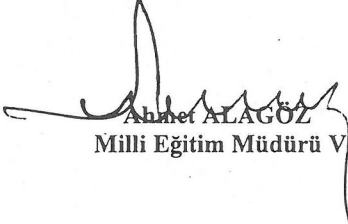
**FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Fakültesi Dekanlığı)
ELAZIĞ**

- İlgi : a) MEB. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının 11/04/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.00.573/ 1950 sayılı emirleri.
b) 21/07/2010 tarih ve B.30.2.FIR.0.70.00.510-837/14379 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazınızda; Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Seval HALLAÇ tarafından, geliştirilen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde etkinliklerin uygulamasında öğretmen görüşleri (Adıyaman ili örneği) konulu tezini 13/09/2010 – 31/05/2011 tarihleri arasında, İlimiz Merkezinde bulunan (Birsen Esensoy İlköğretim Okulu, 23. Nisan İlköğretim Okulu, 50.Yıl İlköğretim Okulu, Altınşehir İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu, 100. Yıl İlköğretim Okulu, Menderes İlköğretim Okulu, Hürriyet İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim okulu ve Fatih İlköğretim Okulların da) görevli Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak uygulanması için Müdürlüğümüz tarafından gerekli iznin verilmesi istenmektedir.

Müdürlüğümüzce; anketin İlimizde yukarıda ismi bulunan İlköğretim Okullarında uygulanması için 10/08/2010 tarih ve 19049 sayılı valilik onayı ile gerekli izin alınmış olup, yapılacak araştırma uygulanmasında ekte bulunan ve Müdürlüğümüzce tasdiklenen anketlerin kullanılarak, ilgili Okul Müdürlüklerinin uygun göreceği zamanlarda, eğitim-öğretim aksatılmadan, bir ders saatinden fazla olmamak kaydıyla, anket/araştırma veya veri toplamada öğretmenlere herhangi bir zorlama yapılmadan ders saatleri dışında (teneffüs saatlerinde) araştırma yapılması, ilgilice yapılacak araştırma tez/çalışmasının bir örneğinin 15 Haziran 2011 gününe kadar "Araştırma Sahibinin" tutanağıyla birlikte Müdürlüğümüz Kültür Şubesine gönderilmesi, araştırma sahibinin tutanak formu ile anketler ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ahmet ALAGÖZ
Millî Eğitim Müdürü V.

EKLER :

- Valilik Onayı (1 sayfa)
- Araştırma Sahibinin Tutanak Formu
- Tasdikli Anketler (3 sayfa)

İl Millî Eğitim Müdürlüğü ADİYAMAN (Kültür Bölümü)
Telefon: (0 416) 216 11 81 Faks: (0 416) 216 45 70
kultur02@meb.gov.tr Dahilî: 166
<http://adiyaman.meb.gov.tr> Bilgi için: M.YALÇIN VHKİ
E.DENİZ ŞEF

DANİŞMA
444 0 632
H A T T I

EĞİTİME
%100
DESTEK

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

Ek 5. Etkinlik Örnekleri

BİLDİKLERİM, BİLMEĞİKLERİM VE DÜŞÜNDÜKLERİM

■ Bu çalışmada sanayi, tarım ve hayvancılık, hizmet sektörü, ticaret ve turizm gibi ekonomik faaliyet alanlarıyla ilgili olarak bildiklerinizi, bilmediklerinizi (yani merak ettiklerinizi) ve ekonomik faaliyet alanıyla ilgili düşüncelerinizi yazınız.

Sanayi

Bildiklerim: .....

Bilmediklerim: .....

Düşündüklerim: .....

Tarım ve Hayvancılık

Bildiklerim: .....

Bilmediklerim: .....

Düşündüklerim: .....

Hizmet Sektörü

Bildiklerim: .....

Bilmediklerim: .....

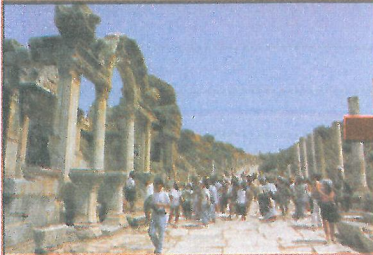
Düşündüklerim: .....

Ticaret

Bildiklerim: .....

Bilmediklerim: .....

Düşündüklerim: .....

Turizm

Bildiklerim: .....

Bilmediklerim: .....

Düşündüklerim: .....

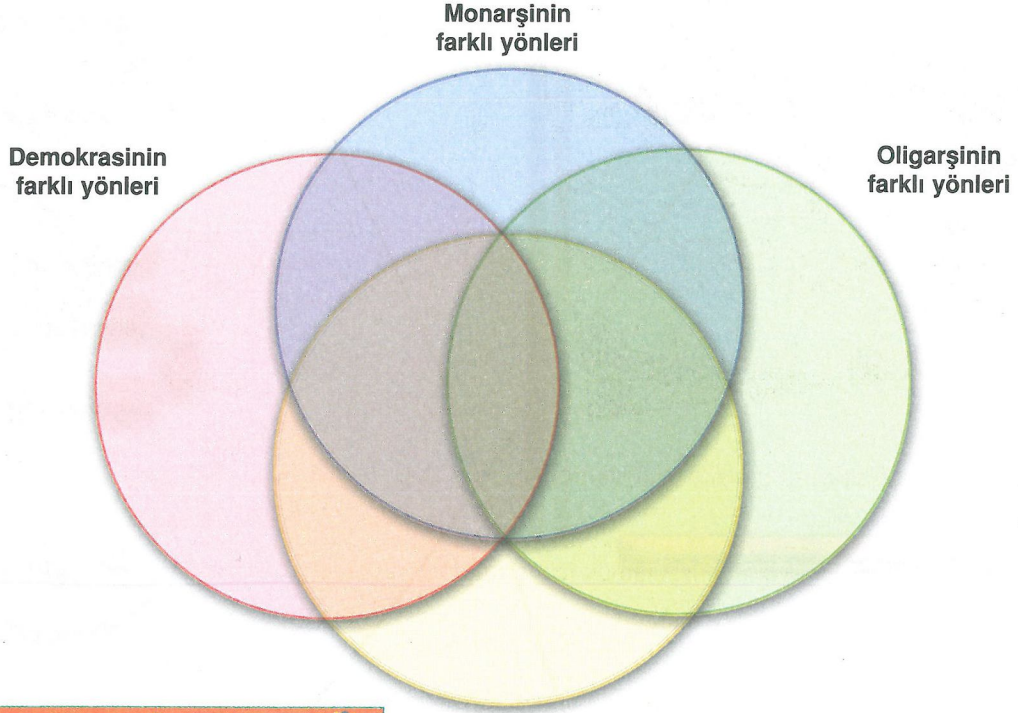

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

FARKLI YÖNETİM ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

■ Aşağıdaki şekilde, her bir yönetim şeklini temsil eden dört çember çizilmiştir. Bu çemberlerin ilgili yerlerine her bir yönetim şeklini birbirinden ayıran farkları yazınız. Dört çemberin ortasına ise bu yönetim şekillerinin benzer yönlerini yazınız.

Teokrasinin farklı yönleri

Okul meclisinde aday olduğunuzu düşünün ve kendinize bir afiş hazırlayın.

Ek 6. Öz değerlendirme Formu**ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU**

Bu form, kendinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yan-
sıtın seçeneğe (X) işareti koyunuz.

Öğrencinin;

Adı ve Soyadı :

Sınıfı :

Nu.:

ÖĞRENCİLERİN DEĞERLENDİRECEĞİ DAVRANIŞLAR	DERECELER		
	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
1. Başkalarının anlattıklarını ve önerilerini dinledim.			
2. Yönergeyi izledim.			
3. Arkadaşlarımı incitmeden teşvik ettim.			
4. Ödevlerimi tamamladım.			
5. Anlamadığım yerlerde sorular sordum.			
6. Grup arkadaşlarıma çalışmalarında destek oldum.			
7. Çalışmalarım sırasında zamanımı akıllıca kullandım.			
8. Çalışmalarım sırasında değişik malzemeler kullandım.			

9. Bu etkinliklerden neler öğrendim?

.....

.....

.....

.....

10. Bu etkinlikler sırasında, grubumdaki arkadaşlarıma nasıl yardım ettim?

.....

.....

.....

.....

11. Bu etkinlik sırasında, en iyi yaptığım şey şunlardır:

.....

.....

.....

.....

OKUYALIM, DÜŞÜNELİM VE YORUMLAYALIM

■ Bu çalışmada, Mustafa Kemal Atatürk'ün ülkemizin dış politikasıyla ilgili olarak söylediği bazı sözler yer almaktadır. Bu sözlerle ilgili düşüncelerinizi verilen boşluklara yazabilirsiniz.

"Millî siyaset dediğim zaman, kastettiğim mana ve anlam şudur: Millî sınırlarımız içinde, her şeyden evvel kendi kuvvetimize dayanıp varlığımızı koruyarak millet ve memleketin gerçek mutluluğuna ve ba-yındırlığına çalışmak... Genel olarak erişilemeyecek hayalî emeller peşinde milleti uğraştırmamak ve zarara sokmamak... Medeni dünyadan, medeni ve insani davranış ve karşılıklı dostluk beklenmektedir."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1920

"Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi, adli, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1920

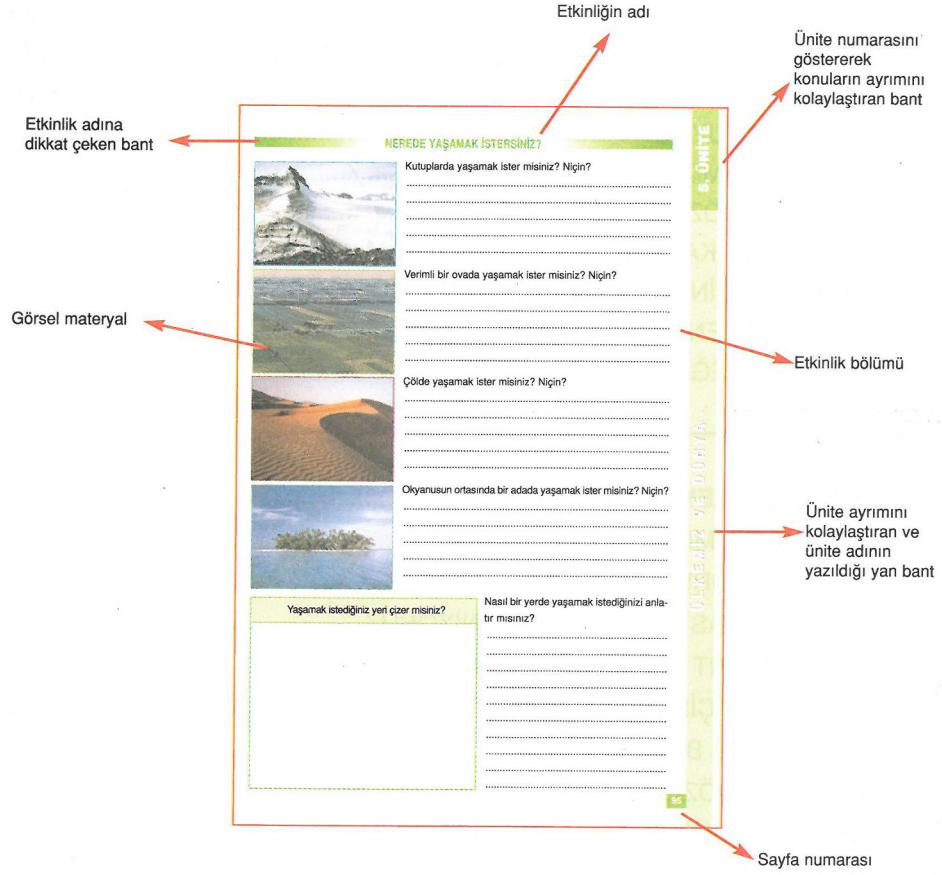
"Komşularıyla ve bütün devletlerle iyi geçinmek, Türkiye siyasetinin esasıdır."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1920

"Siyasi varlığımızın dışında, başka ellerde, başka siyasi zümrelerle, isteyerek veya istemeyerek mukadderat birliği yapmış, bizimle dil, ırk, menşe birliğine sahip ve hatta yakın uzak tarih ve ahlak ya-kınlığı görülen Türk toplulukları vardır. Tarihin bir hadisenin neticesi olan bu hâl, Türk milleti için elim bir hatıradır; fakat Türk milletinin tarihen ve ilmen teşekkülündeki asaleti, dayanışmayı asla bozamaz."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1931

DÜZENLEME ŞEMASI

Ünite süresince geçen kavramları pekiştirmek amacıyla hazırlanan etkinlik sayfasının ikonu

Ünite süresince öğrendiklerinizi, ünitenin sonunda pekiştirmenize yardımcı olmak amacıyla hazırlanan etkinlik ikonu

Kitap boyunca tekrar eden dilekçe yazma etkinliğini anlatan ikon

Ünitenin kavramlarına yönelik hazırlanan bulmaca etkinliği ikonu

ÜNİTEMİZİN KAVRAMLARINI ÖĞRENELİM

■ Aşağıda verilen sözcüklerin tanımlarını bildiğiniz kadarıyla ve sözlükten bularak karşılıklarına yazınız.

Bence, bilgi edinme : .....

Sözlükte, bilgi edinme : .....

Bence, bilim : .....

Sözlükte, bilim : .....

Bence, bilimsel araştırma: .....

Sözlükte, bilimsel araştırma: .....

Bence, buluş: .....

Sözlükte, buluş: .....

Bence, coğrafya: .....

Sözlükte, coğrafya: .....

Bence, etkin vatandaş: .....

Sözlükte, etkin vatandaş: .....

Bence, gelişim: .....

Sözlükte, gelişim: .....

Bence, genelleme: .....

Sözlükte, genelleme: .....

Bence, görüş: .....

BULMACA ÇÖZELİM

■ Aşağıdaki kavramları -örnekteki gibi- tablodan bularak işaretleyiniz.

→ olay	→ sosyal bilim	→ çok boyutluluk
→ olgu	→ sosyal bilgiler	→ kurum
→ kavram ✓	→ hak	→ bilim
→ görüş	→ özgürlük	→ çözüm
→ genelleme	→ hürriyet	→ gelişim
→ bilimsellik	→ sorumluluk	→ bilgi edinme
→ bilimsel	→ etkin vatandaş	→ dilekçe
→ araştırma	→ etkilenmek	

H	A	K	Z	E	C	V	V	S	N	M	M	J	Y	Ç	G	Ş	A	H	G
A	D	O	L	A	Y	O	L	A	R	R	L	K	L	Ö	E	L	S	Ü	E
S	F	L	J	K	İ	U	J	A	N	Y	U	J	K	Z	L	İ	O	B	N
D	G	G	E	U	A	Ö	Z	G	Ü	R	L	Ü	K	Ü	İ	A	S	İ	E
F	H	U	C	R	Z	Z	A	A	Y	Ç	R	O	N	M	Ş	U	Y	L	L
G	J	U	V	U	E	J	E	T	Y	Ş	A	Y	İ	F	İ	S	A	G	L
H	J	Y	J	M	G	U	H	Ü	R	R	İ	Y	E	T	M	O	L	İ	E
K	K	K	E	Y	H	Z	S	U	F	V	K	Y	H	J	A	S	B	E	M
V	K	L	G	Ö	R	Ü	Ş	L	Ö	Ç	Ş	O	P	Ğ	İ	Y	İ	D	E
R	G	Ş	B	E	R	T	Y	U	I	O	P	Ğ	D	V	B	A	L	İ	Ö
K	D	A	R	A	Ş	T	İ	R	M	A	Y	U	H	A	İ	L	İ	N	U
A	İ	S	E	E	S	S	Y	S	T	T	Y	J	A	K	L	B	M	M	Ö
V	L	D	C	V	B	N	M	Ö	Ç	L	A	S	D	F	İ	İ	L	E	İ
R	E	F	Y	S	O	R	U	M	L	U	L	U	K	K	M	L	L	Ğ	Z
A	K	G	C	C	V	B	N	M	Ö	Ç	Ç	K	L	Ş	İ	G	T	Y	U
M	Ç	H	Y	A	E	T	K	İ	L	E	N	M	E	K	Ç	İ	Ö	P	T
G	E	J	Ç	O	K	B	O	Y	U	T	L	U	L	U	K	L	K	L	Ğ
J	H	K	J	B	İ	L	İ	M	S	E	L	H	A	N	U	E	İ	Ğ	İ
E	T	K	İ	N	V	A	T	A	N	D	A	Ş	Ö	K	A	R	Ö	P	İ
H	J	B	İ	L	İ	M	S	E	L	L	İ	K	H	A	U	K	N	İ	Ö

Ek 7. Grup Öz değerlendirme Formu

GRUP ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Grubun Adı :

Gruptaki Öğrencilerin Adları:

Açıklama: Aşağıdaki tabloda, grubunuzu en iyi şekilde ifade eden seçeneğin karşısına (X) işareti koyunuz.

DEĞERLENDİRİLECEK TUTUM VE DAVRANIŞLAR	DERECELER		
	Her Zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir Zaman (1)
1. Araştırma planı yaptık.			
2. Görev dağılımı yaptık.			
3. Araştırmada çeşitli kaynaklardan yararlandık.			
4. Etkinlikleri birlikte hazırladık.			
5. Görüşlerimizi rahatlıkla söyledik.			
6. Grupta uyum içinde çalıştık.			
7. Birbirimizin görüşlerini ve önerilerini dinledik.			
8. Grupta birbirimize güvenerek çalıştık.			
9. Grupta birbirimizi takdir ettik.			
10. Çalışmalarımız sırasında birbirimizi cesaretlendirdik.			
11. Sorumluluklarımızı tam anlamıyla yerine getirdik.			
12. Çalışmalarımızı etkin bir biçimde sunduk.			
TOPLAM			

Aşağıdaki soruları grubunuza göre cevaplayınız.

1. Çalışmalar sırasında karşılaştığımız en büyük sorun:

.....
 .....

2. Sorun nereden kaynaklanıyordu?

.....
 .....

3. Grubumuzun en iyi olduğu alan;

.....
 .....

4. Grup olarak daha iyi olabilirdik. Fakat;

.....
 .....

Ek 8. Anket Örneği**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ETKİNLİKLERİNİN UYGULANMASINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

Değerli Meslektaşım;

Size sunulan bu anket "Adıyaman İlindeki Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Etkinliklerin uygulanmasında Öğretmen Görüşleri " adlı yüksek lisans tezi doğrultusunda sosyal bilgiler dersi kazanımlarının ne düzeyde gerçekleştirilebildiğini sizin görüşleriniz doğrultusunda saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bakımdan ankette yer alan soruları dikkatle okuyup en uygun seçeneği işaretlemeniz önem taşımaktadır.

Araştırmanın sonuçlandırılabilmesi ve güvenilirliği açısından lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Araştırmaya değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Seval HALLAÇ
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğrt. Yüksek Lisans Öğrencisi

- 1- **Cinsiyetiniz :** Kadın ( ) Erkek ( )
- 2- **Okuttuğunuz sınıf/ sınıflar :** 6.sınıf ( ) 7.sınıf ( ) 8. Sınıf ( )
- 3- **Öğretmenlikteki Kıdeminiz :** 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11-15 yıl ( )
16-20 yıl ( ) 21 ve daha fazla ( )
- 4- **Mezun Olduğunuz Program:**
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ( ) Coğrafya Öğretmenliği ( )
Tarih Öğretmenliği ( ) Diğer: .....
- 5- **En son Mezun Olduğunuz Öğrenim Kademesi:**
Lisans Tamamlama ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

Sosyal Bilgiler Dersi Etkinliklerinin Uygulanışı ile ilgili Görüşleriniz;		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.	Ders kitaplarında görselliğe az yer verilmiştir.					
2.	Etkinlikler için öngörülen değerlendirme araçları yeterlidir.(öz değerlendirme,grup değerlendirme)					
3.	Sınıfları ve okulun fiziki yapısı etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.					
4.	Etkinlikleri kalabalık sınıflarda uygulamak sınıf içi karmaşalara yol açmaktadır.					
5.	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme soruları açık ve anlaşılır bir şekilde hazırlanmamıştır.					
6.	Etkinliklerde yer alan ölçme ve değerlendirme sorularında çeşitlilik sağlanması öğrencinin bilgisini pekiştirmede yararlıdır.					
7.	Kitapta yer alan etkinlikler çağdaş öğrenme yaklaşımlarına(çoklu zeka, yapılandırmacılık vb)uygun değildir.					
8.	Etkinliklerde yer alan ölçme değerlendirme soruları, öğrenci seviyesine uygundur.					
9.	Kitapta yer alan etkinlikler öğrenme stratejilerine (tartışma, araştırma vb .)uygundur.					
10.	Kitapta yer alan etkinlik sayısı gereğinden fazladır.					
11.	Bazı etkinliklerin sık sık tekrarı öğrenci motivasyonunu düşürmektedir.					
12.	Kitapta yer alan etkinlikler kolaylıkla uygulanabilir niteliktedir.					
13.	Kitaptaki etkinlikler belirlenen kazanımlara uygundur.					
14.	Ders kitabındaki hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan sorular öğrenciyi işlenecek konu için motive etmemektedir.					
15.	Etkinlikler, öğrencilerin kişisel niteliklerini geliştirecek şekilde hazırlanmamıştır.					
16.	Etkinlikler, programın öngördüğü becerileri dikkate alarak hazırlanmıştır.					
17.	Etkinliklerde, yer alan görsel materyaller konu ve sayfadaki metinlerle uyumlu değildir.					
18.	Kitabın baskı kalitesi öğrencileri teşvik etmemektedir.					
19.	Etkinlik kitaplarında bilgi hataları vardır.					
20.	Kitapta önemli yazım yanlışlıkları vardır.					

21.	Sosyal bilgiler dersi için hazırlanan etkinliklerde kazanım ,etkinlik ve değerlendirme arasında bütünlük sağlanmıştır.						
22.	Yeni sosyal bilgiler eğitim programında içerik fazladır.						
23.	Sosyal bilgiler programındaki içerik, öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırması konusunda yeterlidir.						
24.	Etkinlikler öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katmaktadır.						
25.	Etkinlikler, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünmesini geliştirmektedir.						
26.	Çalışma kitabındaki etkinlikleri değişiklik yapmadan öğretmen kılavuz kitabında olduğu gibi uygulamaktayım.						
27.	Etkinlikleri uygulamak için belirlenen süre yeterlidir.						
28.	Etkinliklerin uygulanması için okuldaki araç ve materyallerin yeterlidir.						
29.	Etkinliklerin uygulanmasında hala sorunlar mevcuttur.						
30.	Öğrencilerin alt yapı yetersizlikleri ,eski sistemle yetişmiş olmaları etkinlikleri uygulamada sorunlar çıkarmaktadır.						
31.	Öğrenci seviyeleri aynı olmadığı için ders etkin bir şekilde işlenememektedir.						

1)Yeni Sosyal Bilgiler Programına İlişkin olarak bizimle paylaşmak istediğiniz farklı düşünce ve duygularınızı belirtiniz?

2)6.Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının başarılı bir biçimde gerçekleşmesi için siz neler yapıyorsunuz? Sizce neler yapılabilir?

ÖZGEÇMİŞ

Seval HALLAÇ 1983 yılında Adıyaman ilinde dünyaya geldi. İlkokulu doğduğu ilde olan 50. Yıl İlköğretim okulunda tamamladı.2001 yılında Adıyaman Anadolu Öğretmen lisesinden mezun oldu. 2007 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu.2008 de Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim dalında yüksek lisans öğrenimine başladı. Halen Adıyaman ilinde yaşamaktadır.